

VÄLIS-EESTI

Nr. 3

MÄRTS

1938

EESTI
MEHAANILISE
PUUTÖÖSTUSE
AKTSIASELTS

A. M. Luther

Saaduste müügikohad:

Tallinnas: V. Posti 9, telef. 446-16

„ Pärnu m. 69, tel. 482-60

Tartus: E. V. Jürgens, Ülikooli 2,
telefon 7-88.

«PÄEVALEHT»

ON ISESEISEV, LEVINUM JA LOETAVAM AJALEHT

«LASTE RÕÕM»

AINULAADNE LASTEAJAKIRI (ILMUB KORD KUUS)

Soovitame! suures valikus:

Kõiki eestikeelseid raamatuid, maakaarte, linnaplaane ja vaatekaarte. Riigi- ja seltskonnategelaste päevapilte ja postkaarte. Kõigi Eestis ilmuvate ajakirjade peale tellimiste vastuvõtmine. Tellige ainult meie kaudu Eesti algupärast ja tõlkekirjandust.

Tellimiste täitmine asjatundlik, kiire ja korralik.

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, SUUR KARJA TÄN. 23 ● PIKK TÄN. 2

TALLINNA EESTI KIRJASTUSE UHISUS

Adr. Tallinn, Estonia

VÄLIS-EESTI

MÄRTS, 1938

Nr. 3

10. AASTARÄIK

„Tahame vabade kodanikkudena elada, oma riigis ise oma õnne luua!“

Riigihoidja K. P ä t s i kõnest väliseestlastele Eesti Vabariigi 20. aastapäeva puhul*)

Eesti Vabariik on 20 aasta jooksul palju korda saatnud ja mitmeti meie rahva elu parandanud. Need, kes kaua aega kodumaalt eemal on olnud, kui nad nüüd tagasi tuleksid, ei tunneks meie kodumaad mitmeti enam ära.

Meie ei tunne enam viletsat põllumeestrentnikku, vaid Eesti Vabariik on muutunud ja muudab järjest edasi meie põllumehi vabadeks omanikkudeks. Maa läheb selle kätte ja selle perekonna valitsemisse, kes seda harib. Ei ole enam maa peal liiakasuvõtjaid, ei ole rendi tõstjaid, vaid kõik, mis põllumees oma vaba tööga sundab toota, see läheb ta omanduseks ja tema kätte. See on palju muutnud meie kodumaa pinda. Endiste suurte mõisade asemel näete nüüd kümneid tuhandeid vabu talunikke, kes rahulikult oma maad harivad ja täisõiguslike kodanikena oma riigi saatusest osa võtavad.

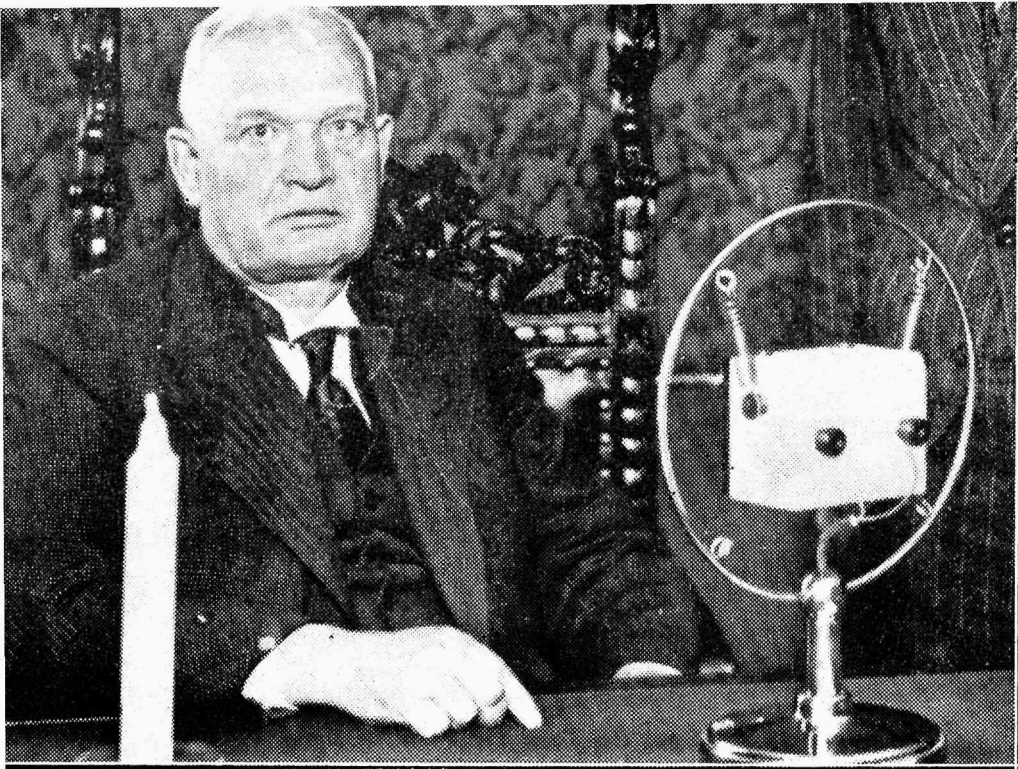
Tööstus, mis enne suure Vene riigiga seotud oli, on omale vabas Eestis iseseisvad alused loonud. Meie oleme uue tööstusharu ellu kutsunud, s. o. meie põlevkivist igasuguste põlevainete toodete saamise. Meil on oma määrdõli, meil on oma bensiin, meil on oma immutamisõli ja meie maa annab veel meie mitmesuguseid kalleid aineid, mida meie teadusemehed oma laboratooriumides praegu uurivad.

Seal, kus enne olid tühjad raba-heinamaad ja võsastik, on suured tööstused tuhandete inimestega ellu kutsutud. Põhja-Eesti on üldse muutumas meie tööstusrajooniks. Tsemenditööstus on küll natuke kitsamale alusele tagasi tõmbunud, selle asemel tekkis meil aga suurepäraselt korraldatud telliskivitööstus. On tekkimas riigi ettevõtteid ja riigikassa toetusel superfosfaaditööstus, milleks tooresmaterjali pakub jällegi meie põhjarannik.

Meie metsatööstus on laienenud. Meie ei kasuta mitte enam oma metsasid ainult põletispuudeks, vaid saame oma metsadest kasulikke väljaveokaupa, ja need tööstused on tekkimas, kus jällegi tuhanded inimesed tööd leiavad. Meie arendame oma tööstust oma tooresainete järele ja meie riik ja rahvas ja tema teaduslikud jõud on otsimas tooraineid, mida loodus meie maapõue on pannud. Meil otsitakse praegu rauda. On lootusi, et see otsimine mitte tühjaks ei muutu. Meie töötame ümber oma rabasid ja maa viljatud alad, mis enne midagi ei annud, annavad meile nüüd kümnete tuhandete tonnidenä põletisainet ja oma raba ümbertöötatud kujul saadame isegi üle ookeani — Ameerikasse.

Elu on uut kuju võtnud. Rahvas on täis tööhoogu ja tahtmist. Ei ole enam tööpuudust, vaid võime öelda, et meil töötavaid käsi vähe on. Meie maa asendi ja meie maa suuruse kohta on meie rahva arv

*) Saadeti heliplaatidele võetuna tähtsamatele Välis-Eesti organisatsioonidele mere- de taga.

Riigihoidja K. Päts mikrofoni ees kõnelemas.

välkseks jäänud. Juba tänavu pidime väljaspoolt tööjõudu juurde tooma ja kui meie tööstus ja põllutöö nii suurte edusammudega edasi läheb, siis on tööpoolest meil raske küsimus ees, kuidas töökäsi rohkem nendeks ülesanneteks leida. Meie maalt ei kipu keegi enam väljaspoole uut ja paremat paradisi otsima, vaid meie kodanikud on rahul, on rahul oma riigi, oma töövõimetega ja võib öelda, et Euroopas praegu üks rahulikumatest riikidest on väike Eesti Vabariik, kus rahvas demokraatlikul alusel ennast ise valitseb, kus kohal uue põhiseaduse järgi uuel kujul rahvaesindus tekitatud on ja kus kohal meie need puudused ära korraldame, mis meie oma noores riigis teadmatuses ja vilumatuses teinud oleme. Kuigi väljaspool mõned katsuvad seletada, et Eestis valitseb mingisugune väevõimul põhjenev riigikord, siis võin mina, kes ma rahva usaldusmehena uut põhiseadust ellu viin, ütelda, et meile ei ole kunagi eirahva ega tema valitsevate organite juures mõtettekinud riigikorda teisele alusele seada, kui see rahva tahtmine juba riigi loomise juures on olnud — Eesti on ja jääb demokraatlikuks va-

bariigiks, kus rahvas oma esindajate kaudu ise oma riigi saatust juhib ja kust tema oma tahte järgi ka riiki valitsevad organid loob. Puudused, mis meil on olnud, parandatakse rahulikul teel. Eesti riigis ei ole verd valatud riigikorra ümbermuudatamise puhul ja ma tahan loota, et meie rahulik rahvas ka tulevikus, kui temal tarvis on oma riigis parandusi ette võtta, seda rahulikul teel teeb.

Meie kaitseme oma riiki oma põliste õiguste põhjal. Meie rahvas on näidanud, et ta oma riigi loomise juures on tahtnud ohvreid tuua ja meie oleme kindlad selle peale, et kui keegi tahaks väevõimuga meie vabadusi kärpima hakata, meie iseseisvust kaotada, siis terve Eesti rahvas tunneb, kui suur vara meie iseseisev riik on, kui palju see meid on edasi aidanud ja kuidas see meie tulevastele põlvedele suureks õnneks on. Oma riigis tahame vabade kodanikkudena elada, oma riigise oma õnneluuaja ja oma riiki kaitsta kõikide hädaohtude vastu.

Teile aga, kallid kaasmaalased, kes teist mõned võib-olla kaua kodumaalt eemal on

Väliseestilise liikumise suunamisest kodutööväljale.

Ernst Tammsoo.

Aastaid on kõneldud väliseestilise liikumise suunamisest Kodu-Eesti tööväljale, et selle kaudu viia suuremaid rahvahulki ühendusse ning sidemeisse väliseestlastega, kuid seni väliseestilise liikumise suunamine kodutööväljale on jäänud peaaegu teostamata. Kuigi üha suuremad rahvahulgad kodumaalt jälgivad väliseestlaste elu ja olu võõrsil, siiski on sellest veel vähe. On otseselt hädatarvilik, et kodumaal asutataks teatud ringikesed, klubid, kes oleksid ühenduses Välis-Eesti ühinguga Tallinnas ja otseselt kontaktis väliseestlaste endiga võõrsil.

Niisuguseid organisatsioone ei pruugi mitte alati asutada eriorganisatsioonidena, kuna praegune aeg kannatab osaliselt organisatsioonide ülirohke all. Vast linnades, kus inimestel rohkem võimalusi seltskondlikuks tegevuseks, oleks eriorganisatsiooni asutamine läbiviidav, kuid maal on väga otstarbekohane väliseestilist liikumist ühendada noorsoo-organisatsioonide tegevusega.

Ekslik oleks arvata, et seltskonnategelased sellega võtaksid endale palju kohustusi. Väliseestiline tegevus Kodu-Eestis seisab peamiselt just kontakti loomises Välis-Eesti organisatsioonidega ja üksikute väliseestlastega. Hr. H. Haljaspöld on kusaigil varem soovitanud, et Kodu-Eestist klubi astuks vahetult ühendusse mõne Välis-Eesti org-iga ja varustaks seda ajakirja-

viibinud, tahaksin ma öelda, et meie riik on täis rõõmu ja meie rahvas on täis armastust oma riigi vastu, ja kõik jutud, mis kuskilt poolt ehk teie kõrvu kuulduvad sellest, et Eestis ei olda rahul, et Eestis vägivald valitseb, on tühjad ja tuulest võetud. Eesti rahvas on rahul ja valitseb oma riiki, ja Eesti rahvas saadab siit, olles õnnelik oma riigis, kõigile kaugele kõige paremaid terivusi ja loodab, et ka teie süda teid siiski oma kodumaale, vabale kodumaale tagasi toob, mis uuel kujul edasi õitseb ja parema tuleviku poole suurte sammudega edasi rühub.

de, ajalehtede ja raamatutega. Arvan, et seegi on hõlpsasti läbiviidav, kuigi seoses väikesete kuludega. Peale selle oleks veel väga tähtsaks ülesandeks kodumaaliste ja Välis-Eestis asuvate üksuste vahel noorsoo-kirjavahetuse organiseerimine.

Teame, paljud noored Välis-Eestis on ümber rahvustumas ja paljud kõnelevad eesti keelt vaevaselt. Ettekujutust Eestist, nende esivanemate maast, pole neil kuigi palju, kuid olles kirjavahetuses omavannusega Eestist, rõõmustab kindlasti väliseestlane-noor, saades Eestist pilte, raamatuid, ajakirju jne. Nende kaudu omab noor uue ja palju õiglasema vaate Eestist, kaugest kodumaast põhjas.

Kuna meil pole rahvast külluses, siis omab iga üksikki väliseestlane suure tähtsuse. Seepärast peame pakkuma väliseestlastele moraalselt tuge ümberrahvustamise hädaohu vastu, ja kindlasti ei unusta väliseestlane ega tema lapsed osutatud abi, ning tõttavad appi Eestile, kui seda nõuab olukord.

Teame, et maailmasõja lõppedes suruti ungarlastele, meie hõimudele, rahulepinguga peale määrus, mille järgi ungarlased ei tohtinud valmistada ei lennukeid ega laevu. Aga Ameerikas asuvaile välisungarlasile (samuti ka küll Kodu-Ungarile) tundus määrus ülekohtusena. Välisungarlased korraldasid korjanduse ja saadud rahaga ehitasid lennuki, millele pandi nimeks „Õigust Ungarile!“ Sellel lennukil lendas siis välisungarlasi üle Atlandi ja üle nende maa-de, kes olid surunud Ungarile peale häbitsitava rahulepingu punkti. Ja kui siis „Õigust Ungarile!“ jõudis Ungarisse, võeti ta seal vastu juubeldustega. Selle tulemusena ehitab praegu Ungari ise lennukeid ja laevu ja keegi ei räägi enam sõnagi vastavast rahulepingu punktist.

See on väike näide välisungarlaste isamaa-armastusest ja loodan, et ka väliseestlased on niisama patriootlikud kui meie hõimud lõunas!

Kui Siberi eestlased tõttasid kodumaale.

Mälestusi revolutsiooni päevilt Kaugest Idast.

A. Nortots.

1919. a., kui meie kodumaa oma iseseisvuse eest heitles, tahtsid ka Siberi eestlased oma kodumaale abiks olla. Aga sõidu võimalusi ei olnud mingisuguseid. Läbi rinde sõita oli täitsa võimatu, võis oma elu kaotada, kuna laevaga läbi Vladivostoki, Singapuri ja Vahemere see ainult mõnel üksikul võimalik oli, kelle rahakott lubas nii kulukat reisi ette võtta.

Omskisse kogunesid paljud ümbruskonna eestlased ja löid nn. „Eesti Rahvusliku Komitee“. Komitee esimeheks valiti hr. B. Linde ja sekretäriks endine Samaara linna gümnaasiumi inspektor V. Tiedemann, kes Eesti iseseisvuse algpäevil oli Tartu ülikooli sekretär.

1919. a. detsembrikuus kutsuti kokku Omskisse esimene Siberi eestlaste kongress, millest võtsid osa paljud Siberi eestlaste rühmituste esindajad. Tehti mitmed ilusad otsused, aga elu muutus nii kiires tempos, et keegi ei saanud mõteldagi nende elluviimisele. Igal mehel oli muret enese ja oma perekonna päästmisega, sest linn langes linna järele ja punaväed tungisid hommiku poole.

Tjumeni Eesti Selts saatis Siberi kongressile oma volinikuna hr. Võru, kes jõudis sealt tagasi kaunis kurva näoga. Hr. Võru oli sõjaväelane ja kandis kroonumundrit. Tol ajal oli Koltšaki sõjavägi väga halvasti rõivastatud, mis põhjustas päevakäsu, et korjata kokku kõik kroonuriided, kus aga neid leidub. Nii kukkus hr. Võru rekviirerijate kätte just raudteevagunis, Išimi linna lähedal. Siin kisti mehel sinel seljast, sellele vaatamata, et ta oli selle rõivastuse mitme aasta jooksul auga kaevikutes alles ära teeninud. Hr. Võru esitas küll dokumendid, et sõidab mitte omal soovil, vaid Öhtu-Siberi eestlaste volitusel. Aga tema protest ei aidanud ja nii jõudis hr. Võru Tjumeni Eesti Seltsi kroonu gümnaastjorkas, kuna väljas oli kõva külm.

Seltsi liikmed küll toetasid hr. Võru uue palitu ostmisega, mis tookord mitte kerge ei olnud, aga meie delegaadi meeleolu oli rikutud ja selletõttu kuulsime kongressist väga vähe. — Enamlased jõudsid juba Jekaterinburgi ja seetõttu kogunes sõjapõgenejaid lugematu hulk Siberi raudteele, kes kõik hommiku poole põgenesid. Ei olnud enam ühtegi võimalust reisijaterongile ligigi pääseda. Korraga hakkasid ka tšehhid ja ametiasutised evakueeruma ja selletõttu sulgesid Koltšaki sõjavõimud kõik jaamahooned ega lasknud eraisikuid ligigi.

Aga põgeneda oli tarvis, ükskõik misuguse hinna eest, et aga terve nahaga kaugemale pääseda. — Tjumeni Eesti Seltsi kogunes salgake eestlasi. Nende hulgas oli proua J. Steinmann (hiljem riigikoguliige Eestis), tema vend August Vares (endine Peterburi Teataja toimetaja ja tollaegne Tjumeni Eesti Seltsi sekretär), seltsi esimees, ja juhatuseliikmed: A. Nortots, T. Unt, A. Raba, siis proviisor Donner, A. Peterson, sanitar Donner, lipnik Sepp, kooliõpetaja Sepp, Išimi linna komandant M., Kaasani sõjaringkonna veterinaarinspektor ja palju teisi. Et ühisvaguni saamine oli täiesti võimatu, siis katsus iga mees omal jõul gruppides teele asuda, kes hobustega, kes lootsikuga, kes kaubavaguni katusel jne. Esimestena läksid teele hobustel pr. Steinmann, hr. A. Vares, A. Nortots ja paar teist, viimane grupp lootsikuga hr. T. Unt'i ja Raba'ga eesotsas. Nad laskusid Turaa jõge mööda alla, et viimati otsaga Omskisse välja jõuda. Turaa jõgi teeb suure ringi ja jõuab Tobolski alla välja. Siin areteeriti meie mehed, konfiskeeriti juuresolev raha üle 200 tuhande rubla ja tembeldati mehed enamlasteks. Surm vaatas igale mehele silmi. Oli palju vaeva, hirmu ja kulu, enne kui nad terve nahaga lahti said.

Esimene grupp põgenejaid, kes hobustel sõitsid, jõudis juba Bogandinka jaama, kus neid ootasid raudteeinener K. Steinmanni „härgade kupeed“. See punane vagun oli ära puhastatud, kahekordsed lavad mõlemale poole ehitatud, alhi-pliit kesk-kohal ja kui hoolsad perenaised iga veerand vagunit voodilinate ja vaipadega põoleks jagasid, aluskotid, puhtad linad ja padjad kohale seadsid, tee äärest nopitud lillede ja kaseokstega oma kupeed ära ehtisid, käepärast olevad pildid seintele riputasid, siis sai väga mõnus sõprade ühisvagun, mida meie II klassi kupee vastu ei oleks küll vahetanud. Olime juba ammu kõik reisivalmis ja rong rongi järele veeres meist mööda, aga ükski vedurijuht ei haakinud meie vagunit oma rongi külge, seletades, et tema rong on pikem ja raskem, kui raudruun seda vedada suudab. Ootasime päeva, teise, ja meie seisukord läks ikka halvemaks ja meeoleu rahutumaks. Viimati katsusime õnne veduri määrimisega. Juba sõja alguspäevist saadik olid viinapoed kinni ja viina eest makseti kuulmata kõrget hinda. Õnneks oli meil mitu pudelit kroonupiiritust kaasas. Kaks meie meest läks vedurijuhi juurde ja ilma sissejuhatuseta näitas valge pitsatiga piiritusepudelit. Masinist küsis: mis see on? Vesi? — „See on käsk meie vagun teie rongi külge haakida,“ sai ta vastuseks. Mees naeris, et teda veega tüssata tahetakse. Aga kui pudel oli lahti korgitud, väike lonks tehtud, mis katsuja hinge mattis, suud kõrvetas ja näo kõveraks kiskus, siis ei lasknud ta enam pudelit käest ja tema vankumata käsk oli meie vagun tema rongi külge haakida. Nii saime siis liikuma, langenud meeoleu tõusis ja naiste silmis ei olnud enam pisaraid ega hirmu. Edaspidi mitmel korral aitas see mõru märjuke meie sõitu hõlbustada.

Meil oli kaks ilusat hobust, vedrudega pinkvamker, korralikud riistad jne., aga kõik tuli saatuse hooleks tee äärde jätta. Raudteel oli nii suur liikumine, et veerev rong oli rongi küljes kinni ja meie rong jäi seisma kaheksa versta enne Omski, sest jaam ei suutnud kõiki sissetulevaid vaguneid ära mahutada ega ka edasi saata. Vastassuunas ei olnud enam ühtegi rongi.

Et asjata seismine kohapeal igavaks läks, siis võtsid nooremad jalad „selga“ ja sammusid Omski poole. Jõudsime Omski sillani, aga tšehhid, kes silda valvasid, meid üle ei lasknud. Viimati leidsime paadimehe, kes meid Irtõssi jõest üle viis ja nii jõudsim Omski sugurahvale võõrsiks. Ka Omski rahval olid omad asjad koos ja kõik sõiduvalmis. Teisel või kolmandal päeval jõudis ka meie vagun Omski, aga oli enne jooksmist, kuni tuhandete vagunite hulgast oma vaguni üles leidsime. Omskis tuli meie vagunisse peret juurde. Ühel pool asusid ins. Steinmann ning A. Nortots abikaasadega, Tiedemann perega ja „poissmeeste kupees“ hr. A. Vares. Teisel pool olid: hr. Kübar abikaasaga, preiid Tsuskajad, agronoom Ümarik ja üks Omski suurkaupmees-heebreallane, kes suurima osa meie sõidukuludest kattis. Meie vaguni kõrvale haagiti klassivagun hulga eestlastega, kus ruumi leidsid hr. R. Kuusner abikaasaga (viimati oli ta Omski opteerimise komisjoni esimees), Võru ärimees Pfeiffer perega jne. Siit alles algas Siberi eestlaste ühine ja lõbus taganemine — ikka hommiku poole. Et aeg oli kesksuvine ja loodus ilusamas lillerüüs, siis istusime rohkem aega vaguni katusel kui vagunis ja lõime eesti laulu. Üks mees oli alati valvel, et mõni madal raudteesild meid maha ei pühiks. Valvurilt häiret saades, et sild lähenemas, laskusime vaguni katusele kõhuli, kuni sild meist möödus. Rong sõitis tigusammul ja mõni päev sõitsime maha vaid paarsada versta. „Tarvilikke asju“ ajasime tee ääres pöösa taga ja alati jõudsime õigel ajal viimase vaguni trepile, kust mõnel järgmisel seisakul või jaamas oma vagunisse kolisime. Mõni kord oli aega ka suplemiseks ligidalolevas veekogus. Kui teel oli mõni kardetav koht, kus vaenlane tegi kallalitungi rongidele, siis seisime kogu öö mõnes väikeses jaamas ja alles järgmisel hommikul julges masinist edasisõitu jätkata. Niisugusel ööl keegi ei maganud. Kõik ootasid vaenlase pealetungi ja naissugu vallas pisaraid. Meie rongil aga sekeldusi ei olnud. Viimati jõudsim Novonikolajevski lähedale. Aga see jaam oli veel rohkem lugemata hulga vagunite ja veduritega täidetud ja meie vagun pääsis jaamateedeie

alles neljandal päeval. Need, kes jala läkisid ees Novonikolajevskisse, ei leidnud mujal öömaja kui saunas, kust aga varahommikul tuli lahkuda. Aga selle eest oli seal puhas ja nad võisid ennast ka reisitolmust pesta.

Et reisil oma aega kuidagi surnuks lüüa, siis kontrollisime vaguni sisu, et näha, mis siis õieti veetakse neis lugemata arvul vagunites. Kus ei olnud lukku või plommi ukse ees, lükkasime ukse lahti ja uurisime vaguni sisu. Esimeses vagunis leidsime umbes kaks sülda kasepuid, ühe vana ree ja kümnekond vanu liipreid. Teises vagunis — natuke puid, telliskividest ehitatud leivaahju korstnaga läbi lae, paar tühja tünni ja kasti eluskanadega. Kolmandas leidis mõni laud, klaasidega talve aknaraamid, raudvoodid ja vaguni nurgas lahtris emis põrsastega. Mõnes vagunis oli ainult kaks-kolm inimest ja natuke majakraami jne. Mõnikord saime ka sömata vallasvara peremeeste-naiste poolt, kes pead kõrvalvagunist välja pistsid, aga ega see meie meeoleu rikkuda suutnud. Nüüd oli meil selge, et iga raudteeteniija, kes makсутa vaguneid kasutas oma vararaasukese äravedamiseks, sünnitas suure hulga sõjapõgenejaid ja ummistas Siberi teedel liikumise. Aga selle eest kannatas Siberi valitus ja Koltšaki sõjavägi, kes viimati leidis, et ka neil on aeg põgeneda, aga ei olnud enam vedureid, ei vaguneid ega ka aega, et päästa Omski suurt sõjavarustust. Tagajärg oli see, et punavägi sai Omskis omale sõjasaagiks lõpmata palju sõjamoona, relvi ja muud varandust. Omskis oli umbes kuus tuhat ohvitseri, kes kõik vangi langesid, kuna pealetungijaid sõdureid vähem oli. Novonikolajevskis seisime neli päeva, kuni jälle edasi pääsesime. Ilus oli Baikali-äärseist tunnelitest läbi sõita, mis sündis ühel soojal pühapäevahommikul. Viimati jõudsime Verhneudinski, kus tahtsime vähe puhata, perenaised pesu pesta, ise saunas käia ja söögipoolist juurde muretseda. Käskisime oma vaguni rongist maha jätta. Meie vagun seisis tagavarateedel ja kolmas vagun meie omast oli täidetud vene ohvitseridega ühe vana kindraliga eesotsas. Seisime juba 3 päeva ja neljandal päeval tahtsime edasi sõita. Hommikul leidsime, et meie vaguni

seinale, just Eesti rahvuslipu alla oli kriidiga kirjutatud: „Elagu ühine ja jagamata Venemaa“ vene keeles. See ajas meie mehed vihale. Otsustasime delegaadid saata jaama komandandi-jaapanlase juurde, sest jaapanlased valvasid tookord Taga-Baikali raudteed. Kolmemeheline grupp, hr. Tiedemanniga eesotsas, kes viskas paraadvormi selga, tsuskas aumärgid rinda, ilmus jaama komandantuuri. Meie kaebust ära kuulates tuli komandant tõlgi ja saatjatega meie vaguni juurde ja luges kirjutist. Läks siis venelaste vagunisse ja küsis, et kes kirjutab? Keegi ei tunnistanud ennast süüdlaseks. „Vozmi i võtirai“ oli komandandi käsk (võta ja pühi maha), aga tegijat ei olnud. Viimati võttis komandant oma taskurätiku ja pühkis ise kirjutise maha. Ühele väljuvale rongile haagiti meie vagun külge ja meie kõrvalvagun vene ohvitseridega. Aga komandant ei olnud sellega nõus ja lasi meie ja venelaste vaguni vahele haakida ühe vaguni jaapani sõduritega meie kaitseks. Venelased olid sellepärast väga vihased ja omavahel pilkaside meid: „Ärge minge sinna ligidale, seal sõidab tšuvašide saadik“, mis aga meie kõrvaldest mööda ei läinud. Sellega siis lõppes meie väike vahejuhtum.

Kljukvennaja jaamas jooksis hr. Vares külapoodi rukkileiba ostma ja kohtas seal olevaid eestlasi, kes pajatasid, et jaamast versta 15 eemal on suur eesti küla, kus elatakse kaunis jõukalt. Jutt venis pikale ja enne kui hr. Vares jaama tagasi jõudis, oli meie rong läinud. Teiste põgenekate rongiga ei oleks ta meile järele jõudnud, aga siin, Baikali taga, oli juba vähem põgenejaid ja käis ka ekspress, nii et kolmandal päeval jõudis V. meile järele. Olime juba Mandžuuria piiri lähedal ja parajasti kontrollisid rongi parun Ungerni mehed, et sõjaväelasi oma teenistusse võtta. Aga et hr. Vares oli varustatud Omski Eesti Rahvusliku Komitee tunnistusega, siis lasti ta takistamata kontrollijaamast Dauriast läbi.

Tee ääres nägime veel järgmist pilti. Et vagunid olid rahvast tulvil, siis asetati palju kraami vaguni katusele, mis nõõridega korstnate ja ventilaatoritorude külge kinni seoti. Niisugused pakid ahvatlesid

Sao Paulo ehitab...

Ühe hiigellinna muinaslooline kasv.

A. Aur.

Sao Paulo, Brasiilia tööstuse ja kaubanduse süda, suurim tööstuse keskus Ladina-Ameerikas, on suuremas kasvamise ja arenemise hoos, võttes hiigladimensioonid.

Sao Paulo linn 1.200.000 elanikuga asub Atlandist eemal vaid 64 km., kuid 750 m. kõrgusel merepinnast, kõrgel kiltmaal. Maapinna tõusmine sünnib äkki 10 km. Santosest eemal, tõustes 9 km. jooksul üle 700 m.

Juba 1867. a. ehitati S. Paulo ja Santose vahele raudtee inglaste poolt, mis on haruldane ehitustehniliselt oma tunnelite ja terasköitega, millede abil vaguneid märke veetakse ja mäest alla lastakse.

Kuna see ainuke Sao Paulo ja Santose sadama vaheline raudtee ei rahuldanud brasiillasi, kelle rahvuslikud tunded ja püüd oma iseenese majanduslikule iseseisvusele on saanud tõsiasjaks, siis brasiillased algatasid uue raudtee ehitust Santose ja Mayrinki vahele, kuna lepingu tõttu inglastega Sao Paulo ja Santose vahel enne 1946. a. ei olnud luba raudteed ehitada. Mayrink asub Sao Paulo lähedal, niisama kõrgel kiltmaal ja on raudteega Sao Pauloga ühenduses.

1927. a. algasid uue raudtee ehitustööd ja nüüd on Mayrink-Santose

raudtee valmis. Sõiduks avatakse ta lähemal ajal.

Selle raudtee ehitusel töötas rohkem kui 11.000 töölist paljudest rahvustest ja teiste tööliste seas nii mõnedki kümnend eestlased. Ürgses maastikus, malaaria ja teiste haiguste hädahus, tuli töötada kolme arsti, 18 hoidleja ja ühe arsti-juhi tervishoidliku korralduse all. Sagedased tormised sajud, sageli mitmeid päevi vältavad, segasid tööd, kuna koht on üks sademeterikkamaid Sao Paulos.

Mayrink-Santose raudtee pikkus on 135 km., 15 raudteejaamaga, läbib 31 tunnelit üldpikkuselt 5 km., ja üle 31 silla.

Raudtee läbib ürgse ja puutumatu maa-ala, tõustes merepinnast kuni 960 m. kõrgusele. Üksi maa kaevamise ja planeerimise tööd maksid 120.000 contot (üks conto 195 kr.) ja tuli kaevata 15 milj. kuubikmeetrit mulda.

Suurima tunneli pikkus on 301 m. ja 31 tunneli ehitamine maksis 72.000 contot. Truupisid vihmavee tarvis ehitati 326. Isegi Cubatao jõe sängi muudeti, selleks ehitati 80 m. pikkune tunnel-kanal. Need ehitusekulud olid üle 10.000 conto.

nn. „konksumehi“. Need konksumehed valisid tee ääres niisuguse koha, kus välja-kaevatud muld ulatus kõrgemale kui vagnikatuse. Oli rong parajasti ootaja mehe kohal, visati tubli neljajahaline konks, mis oli kõva köie otsas, vaguni katusele paki peale ja pakk oligi nagu kala konksu otsas. Et köie teine ots oli telegraafiposti või puu külge seotud, siis lendas pakk kõige korstnaga raudteekraavi, kust konksumehed ta viimati ära korjasid ja oma saagiga minema kihutasid. Alles järgmises

jaamas leidis omanik, et tema katuselolev pakk puudub. Niisugune „tööstus“ oli Siberi teel laialt arenenud.

Viimati jõudsin Mandžuuria pealinna Harbiini, olles läbi sõitnud 5164 versta. Oli juba sügis ja linna pargis jalgteedel kahisesid kollased lehed. Siin läks meie lõbus reisijatepere laiali. Mõned sõitsid edasi Vladivostokki, teised jälle, kelle rahakott seda lubas, reisisid Jaapani ja sealt laevaga Eestisse. Mõned on veel Kauges-Idas ja loodavad varsti kodumaad näha.

Sao Paulo linna osaline vaade.

Sillad, arvult 31, ehitati kõik raudbetoonist. Suurima raudbetooniala raudtee alal, mis kunagi maailmas ehitatud, omab üks Mayrink-Santose raudteesildu, toetudes 4 toele, keskmine tühjus 30 m. ja üldpikkus 80 m. Sildade ehitus maksis üle 22.000 conto. Kõik töö on moodne ja kunstiväärtnuslik, millele brasiillased on uhked. Ehituseks tarvitati vaid omamaa tsementi, rauda ja liiva.

Maalibisemise vältimiseks ehitati vallid raudbetoonist, mis maksid üle 25.000 conto.

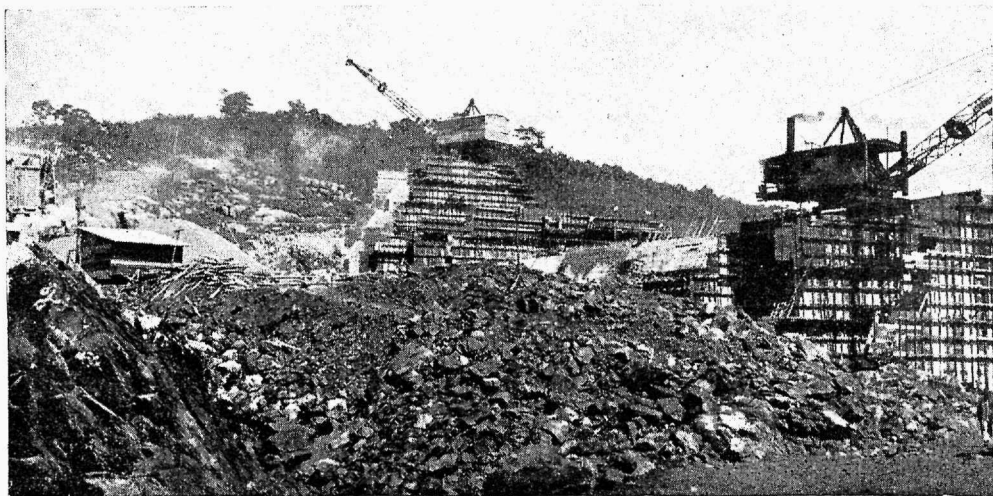
Mayrink-Santose raudtee kuulub Sorocabana raudteeseltsile, mille peaoomanik on Sao-Paulo osariik. Sorocabana raudtee omab 2.150 km. raudteed, sellest 140 km. kahe paari rööbastega. Raudtee omab ümmarguselt 5.000 vagunit.

Sorocabana jaamahoone, mis samuti hiljuti valmis, on suurim ja uhkem Sao Paulos. Jaamahoone mahu-

tab 10.000 inimest, sambad on suurepäraseks, andes võimsa mulje.

Mayrink-Santose raudteel on määratu tähtsus, kuna ta ühendab 13.000 km. pikkuselt raudteed, sidudes Santose sadama Saõ Paulo sise-maaga, ühtlasi läheb sisemaine raudtee Corumbässe välja, s. o. Boliivia piirini. Tulevikuunistus on, et Sorocabana raudteest saab alguse transkontinentaalraudtee, mis ühendab Santose sadama Atlandi ääres, läbistades Brasiilia, Boliivia ja Tšiili, kuni Vaikse ookeani sadamateni Lõuna-Ameerika kontinendil.

Sao Paulo on ehitusehoos, 1937. a. kerkis 6.080 ehitust, tuhanded majad kerkivad kui seened. Ehitusel on moodne staadion ühes ujumisbasseini ja tennisväljakuga ja uus viadukt kesklinnas. Viimane, s. o. „Novo Viaducto do Cha“, saab lähemal ajal valmis. Viadukti keskmise kaare pikkus on 66 m. ja laius 27 m. Viadukt ehita-

Veetammi ehitus Bananeiras'es, Brasillias.

Tammiga, mille ehitamine läks maksma kaheksa miljonit milreisi, saadakse vee kukkumise läbi 24 tuhat hobusejõudu.

takse raudbetoonist endise vana raudviadukti asemele. Uus viadukt läheb maksma 12.000 contot, on moodne ehitis ja kunstiväärtuslik. (Ka mina olen mitmed kuud teinud selle viadukti tehnilisi joonestusi, mille järele ehitati.)

Uus hipodroom ja jockey-clubi tulevad ehitamisele, mis saavad olema moodsamad ja uhkemad omal alal.

Sao Paulo omab moodsama ja uhkema turuhoone L.-Ameerikas, kuid uus turuhoone liha tarvis on praegu ehitusel. Uus turuhoone mahutab enesesse 800.000 kilo liha, s. o. 2400 härگا ja vasikat, 1000 siga ja 800 lam-mast. Ainult üks saal on 4160 ruut-meetrit suur. Liha saab juhtida ja saata õhurööpaid mööda ehitise sees, rööbaste pikkus on 6.000 m. Uuel turuhoonel on 6 külmutusmaja, kus võib hoida 120.000 kilo liha. Ehitise katusealune on 8720 ruutmeetrit.

Uus joogiveekorraldus Sao Paulo tarvis on ehitusel juba üle 10 aasta. Vesi tuuakse 87 km. Sao Paulost eemal Rio Clarost (Selge Jõgi). Jõgi paisutatakse tammiga ja vesi juhitakse raudsifooni ja veejuhtmeid mööda läbi kümnete tunnelite ja üle jõgede Sao Paulosse joogiveeks. Raudveeto-

rude läbimõõt on 2,5 m. Torud on Prantsusmaalt Pont-A-Moussonilt, Nancyst. Tööde täideviija on Sao Paulo riigi teedeministeriumi alla kuuluv veede ja torustikkude peavalitsus.

Praegu saab Sao Paulo joogivett Santo Amaro järvest. Nimetatud järv loodi Rio Guarapiranga jõe paisutamise teel Kanada kompanii „Light & Power“ poolt juba 30 aastat tagasi, et saada hüdroelektrilist jõudu tram-mide liikumiseks ja linna valgustamiseks.

Santosest põhja poole S. Sebastiaos on ehitusel uus sadam, mis ehitatakse merre raudbetoonitorudele-sammastele, millede pikkus 12 m. ja läbimõõt 2 m. Kui torud on sammastena püsti merde paigutatud, siis nad pumbatakse veest tühjaks ja valatakse tsementi täis. Nii paigutatakse merde 78 sammast, iga vahe 10 m., sambad ühendatakse pealt taladega, saades sellega L tähe kujulise muuli, mis annab 200 m. sadamakaid, 8 m. sügav, 172 m. pikkuselt kaid, mis 6 m. sügav, ja 88 m. pikkuselt 4 m. sügavat kaid.

Sao Paulo on õhuliinidega ühenduses nii oma sisemaaga, teiste L.-Ameerika riikidega kui ka P.-Ameerikaga.

Euroopaga on Sao Paulo seotud otse-
selt „Syndicato Condor“ õhuliiniga,
mis sakslaste käes, omades 16 mood-
sat Junkersi 3-mootorilist lennukit,
kõik metallist. „Condor“ esitab ka
Saksa Zeppelini õhuühingut ja on rah-
vusvahelise õhuühingu liige. Peale
„Condori“ peab otseühendust Euroo-
paga prantsuse õhuliin „Air France“.
Nende kahe õhuliiniga saab ka kirju
Eestisse saata üle Atlandi. Kiri jõuab
kohale 5—6 päevaga ja lihtõhuposti-
kirja alghind on 5 milli 400 reisi, s. o.
Eesti rahas kr. 1.10, seega poole oda-
vam kui Eestist siia saates.

Nimetatud kahele õhuliinile tule-
vad lähemal ajal juurde Inglise L.-
Ameerika õhuliin ja Itaalia õhuliin,
mis mõlemad kavatsusel. Itaallased
lõid hiljuti kiiruses rekordi, lennates
oma pommilennukitega Itaaliast Rio
de Janeirosse, tehes keskmiselt üle
400 km. tunnis (sõjalennukite maks-
maalne kiirus oli 480 km. tunnis).

Arvestades lennuasjanduse arene-
mist, on kavatsusel ehitada Sao Pau-
losse moodsamat ja ilusamat õhusada-
mat maailmas. Projekt selleks on ju-
ba valmis.

Sao Paulo töötab, töötatööliste
probleemi Sao Paulo ei tunne. Bra-
siilia rahvuslikud tunded annavad en-
did tunda kõikjal. Ajalehtede järele
isegi inglaste suurkompanii „Light &
Power“ peab oma nime tõlkima por-
tugali keelde „Luz & Forca“ (Valgus
ja Jõud), sest Brasiilias on maksev
portugali keel, aga mitte inglise keel.

Keskmiselt, Sao Paulo linnavalitsu-
se demograafilistel andmetel, linna-
valitsuse piirkonnas sureb nädala
jooksul 300 inimese ümber, enamalt
õnnetut surma ehk haigustesse, ja sün-
nib sama aja jooksul 500 ümber, kuna
abiellumisi on samal ajal 400 ümber.
Neis arvudes peegeldub rahva tugev
elujõud.

Brasiillaste püüd iseenese majan-
duslikule iseseisvusele on tugev. 1925.
a. ehitati esimene tsemendivabrik Sao
Paulo lähedale „Perus“. Kuid nüüd
asutati juba teine „Votoran“. Nii te-
kivad riidevabrikud, keemiliste ainete
vabrikud, oma rauatööstused ja vabri-
kud igal alal. Tööstusliku kasvamise
hooga, jõuga ja suurusega on Sao
Paulo imestusväärsemaid linnu maa-
ilmas, millel on tulevikku.

Dr. Hans Lohk — Kauge-
lda eestlaste omaaegne

desse üksikutesse, kes tõsist isamaa-
lastena otsisid võimalusi töötada
eestluse huvides.

Üks nendest, esimestest ja püsiva-
matest eestlaste organiseerijatest
Kauges-Idas oli dr. H. Lohk. Sel alal
on ta omale õigusega ära teeninud
esi- ja aukoha.

Dr. Lohk oli Vladivostoki eesti
seltsi asutaja ja esimees 1917.—1920.
a., Kauge-Ida eestlaste kongressi kok-
kukutsuja ja juht, E. V. esindaja, kelle
juhatusel töötasid volinikud Šang-
hais, Harbiinis, Tšitas ja teisel, eest-
laste organiseerija ja nende selts-
kondliku tegevuse õhutaja jne. Tu-
handed eestlased registreeriti tema
poolt ja varustati Eesti passidega,
mis võimaldas neil eralduda vene
revolutsioonilisest massist ja vabas-
tas neile tee laia maailma. Paljud ja
paljud eestlased peavad temale tänu-
likud olema, et said kodumaale. Isegi
sõiduraha, nii valitsuselt kui ka selts-
konnalt, muretses ta neile oma ette-
võtlikkusega. Kõik see tegevus esi-
algu nõudis dr. Lohk'ilt erilist jõudu
ja usku, sest tuli tegutseda ajal, kui
Eestil puudus tunnustus.

Töötades Vabariigi esindajana, dr.
Lohk ei eraldanud ennast seltskon-
nast, nagu see mõnes kohas mujal
ilmsiks tuli. Ta pooldas kindlat kon-
takti seltskonnaga. Selles sihis töötas
E. rahvuslik komitee eesti organisat-
sioonide osavõttel, olles sillaks esi-
duse ja seltskonna vahel. Töötati üks-
meelselt ja parimate tagajärgedega, ja
kuigi vahest aset tahtsid võtta lahk-
helid, juhitud jonnist ja kadedusest,
siis likvideeriti nad kohe ja lõplikult.

Dr. Lohk'ile omane otsekoheus ja
sõbralikkus võimaldasid temal luua
pidevaid sidemeid kõigi nendega, kel-
lega tal kokkupuutumist oli. Sellest

on tingitud see suur töövili, mis kroo-
nis ta tegevust K.-Idas. Dr. Lohk'i
populaarsus ja autoriteet ei piirunud
ainult eestlastega, ka välismaalased
suhtusid temasse suurima lugupida-
misega. Võttes osa Vladivostoki kon-
sulaarkorpuse töödest kui E. V. esi-
daja, tuli temal, pealegi kui kohapeal
kogenenud tegelasel, tihti abiks olla
igasuguste, ka rahvusvaheliste küsi-
muste lahendamises. Tol ajal omas ju
Vladivostokk nii poliitiliselt kui ka
kaubanduslikult tähtsa koha maailma
sündmustes, — ta oli tagalaks Kolt-
šaki ja teiste „valgete“ valitsustele
Siberis. See viimane asjaolu suuresti
raskendas dr. Lohk'i tegevust, sest
„valged“ venelased suhtusid paha-
tahtlikult Eesti iseseisvusele.

1924. a. Eesti esinduse sulgemisega
lahkus dr. Lohk K.-Idast, kuid ka pä-
rast veel, saadikuna Leedus ja pea-
konsulina Leningradis, ei unustanud
ta kaugeidalasi, eriti Harbiini eestlasi,
olles nendega elavas kirjavahetuses ja
aidates edendada hea nõuga selts-
kondlikku tegevust seal.

Nüüd on see suurim K.-Ida eest-
lane erus ja puhkab tööde väsimu-
sest kodumaal, mida ta nii armastab.
Kuid kui arvatakse, et ta, tugenedes
oma aastatele ja tööga halliks läinud
peale, on käega löönud seltskondli-
kule tegevusele, siis eksitakse. Veel
hiljuti dr. Lohk'i algatusel pandi alus
Välis-Eesti Ühingu osakonnale Tar-
tus. Väliseestlaste organiseerimise
tarvidusest üle maailma rääkis dr.
Lohk juba 1921. aastal. See mõte ke-
hastati õnnelikult teiste poolt ja ka
teistel tingimustel, kuid olgu see veel
üheks tunnustuseks dr. Lohki aktiiv-
susele ja ettenägelikkusele Välis-Eesti
organiseerimise tahetes.

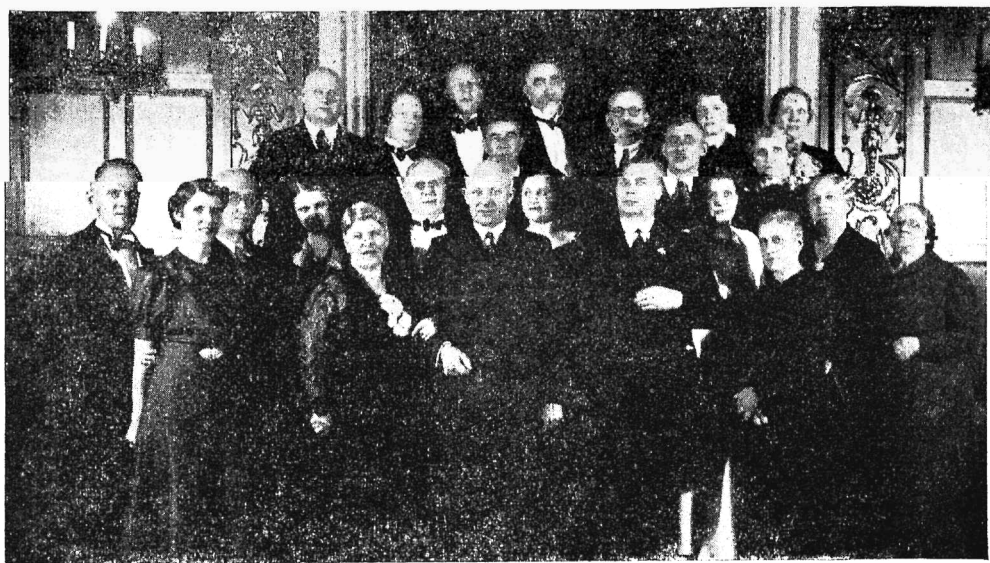
R. G.

Otsitakse

Hans Sõlg'i,

umbes 50 aastat vana, kes Eestist lahkus umbes 30 aasta eest ja elutses Austraalias.

Teateid palutakse saata: Välis-Eesti Uhingule, P. O. Box 100, Tallinn, Estonia.

Eesti kaugesõidu-kapteni P. Menderi auks korraldatud pidust osavõtjad, jaanuaril 1938. a.

Esimene rida vasakult: prouad Kerr, Rumberg, kapten P. Mender, ins. Bergman, pr. Sovik. Teine rida: ins. Kask, mehaanik Tacking, pr. Reinberg, E. V. konsul P. Rumberg, prouad Schillert, Muusikas, Grünberg, Mikkor. Kolmas rida: kapten Jakobson, hr. Kerr, ins. Keiss, kapten Muusikas, tolliametnik Silgalv, ins. Jannes, mehaanik Schillert, prouad Konrad, Silgalv ja Kolk.

Ringvaateid välismailt.

Aastavahetus Mount Isas, Austraalias.

Esimene Eesti tööjuhataja kaevandustes.

Aastavahetus Mount Isas möödus vaikset ilma uudisteta. Töö lõpetati jõululauapäeval kell 4 p. l. ja algas keskmise püha öösel kell 12 jälle peale, seega andes töölistele ühe eri puhkepäeva. Uueaasta päeval aga, mis laupäeva peale sattus, käis töö vahetpidamata edasi ja aastavahetus ei erinenud harilikust töönädalast sugugi.

Möödunud aasta oli rahuloldav õnnetujuhtumite suhtes. Surmajuhtumeid oli kaks. Üks sai silmapilkselt surma, kukkudes üle 150 jala sügavasse, kuna teine saadud vigastuste tagajärjel tekkinud veremürgituse suri. Arvestades sellega, et kaevanduses aasta läbi keskmiselt 1240 meest töd ja päevad töötavad, ei ole hukkumete protsent kuigi suur. Ka tinamürgituse võimalus on minimaalseks muudetud mitmesuguste kaitseabinõudega.

Uue aasta esimesel nädalal oli tööl üldse 1193 töölist, kuna paljud puhkusel viibisid. Nädala jooksul toodeti 12.178 tonni kivi, mis andis 1295 tonni tina ja hõbedat ja 1286 tonni tsingimulda. Need arvud on peaaegu

keskmised aasta läbi. Mõnikord ei ole kivi küllalt rikkalik, siis tuleb vähem tina ja hõbedat, kuid seda juhtub harva.

Eestlasi oli uuel aastal tööl üldse 11, neist 6 maa all, 2 puuhoovis, 2 sulatusosakonnas ja 1 mehaanikatöökojas. Jõulu eel asus eestlane V. Onton tööle tööjuhatajana samas kaevanduse osas, kus ta paar aastat ise tööl oli olnud. Härra Ontoni juhatuse all töötab palju soomlasi ja kuna ta ise ka soravalt soome keelt räägib, siis on tema töö sedavõrd kergem, et igale töölisele tema ülesanded võib nende emakeeles edasi anda. Muu seas peab tähendama, et paljud soomlased liiga puudulikult inglise keelt valdavad ja nemad siitmaalaste tööjuhatajate käskudest ei suuda aru saada. Üldse on veel 2 soomlast tööjuhatajatena sama kaevanduse osas ametis.

Möödunud aasta jooksul lahkusid Mount Isast kaks eesti prouat: pr. Koll likvideeris oma söögimaja linnas ja asus Tableland'i, mis on ligi 1000 miili veel kaugemal põhja pool. Teine eesti pr. L., kes on soomlasel mehel, lahkus ka koos perega ja läks Athertoni, kus mees puutöölisena töötab.

Teenimisvõimalusi kaevanduses on kärbitud tükitöö hindade allatõmbamisega ja

**Brisbane'i eest-
lased külas
hr. Lindström'i
farmis.**

Keskel istub vana eesti farmeri Onton'i tütar oma noorema pojaga.

harva juhtub, et parematel töödel üle 35 šill. välja maksetakse, kuna keskmine teenimisvõimalus 30 šill. ümber kõigub. Möödunud oktoobrist peale seati siin vahekohtu otsusega tinapreemia sisse, kuid tinahind maailmaturul langes ja see preemia ei too praegu töölisele rohkem kui 6 penni päevas ehk 10/6 igas palgas kahe nädala kohta.

Ilmad on siin väga palavad. Viimase 10 kuu jooksul ei ole head vihma olnud.

Viimasel ajal on Queenslandis kaevandustöö tunduvalt suurenenud. On avatud palju uusi vase-, kulla-, wolframiidi-, tantalidi- ja teisi kaevandusi. Paljud töötavad oma käe peal välkesel viisil, kuna iga vähegi parem koht mõne ühingu poolt on üle võetud, kus masinatega töötatakse. **L.**

Brisbane'i eestlased külastasid eesti farmerit.

Jaauari lõpul saabus Eestist Brisbane'i hr. Lövi oma perekonnaga, kes esialgu peatuma jäi Karl Laamani majja. 29. jaauaril korraldas hr. K. Laaman Brisbane'i eestlastele ja kodumaalt saabunud eesti perekonnale teeõhtu, kus viimane jutustas kodumaa uudiseid, pakkus Eestist kaasa toodud „Kave“ šokolaadi ja napsi. Juttu ajades kadus aeg kiirelt ja külalised lahkusid alles peale keskööd.

Järgmisel pühapäeval, 6. veebruaril, korraldasid Brisbane'i eestlased kahe autoga väljasõidu. Sõideti 13 klm. Brisbane'ist eemalolevasse hr. Lindströmi farmi. Hr. Lindström on rahvuselt küll soomlane, kuid abielus kauaaegse Austraalia-eestlase Kaarel Onton'i tütreaga. Hr. Onton, kes

tänavu saab 70 a. vanaks, müüis hiljuti oma farmi Gympies ära ja veedab oma vanaduspäevi väimehe farmis. Hr. Ontoni farmi peeti üheks korralikumaks ja hästisustatumaks farmiks terves Gympies. Hr. Lindströmi farm on ka huvitavaim ümbruskonnas, suuruselt üle 15 akri, hästi korras peetud ja iga maalapike otsustabekohaselt kasutatud. Pearõhku on pandud ananaste ja kanade kasvatamisele. Farmis on elekter sees ning kõik töö toimub elektril jõul. Kanamajades on automaat-veevärk — hr. Ontoni leiutis ja sisseseade.

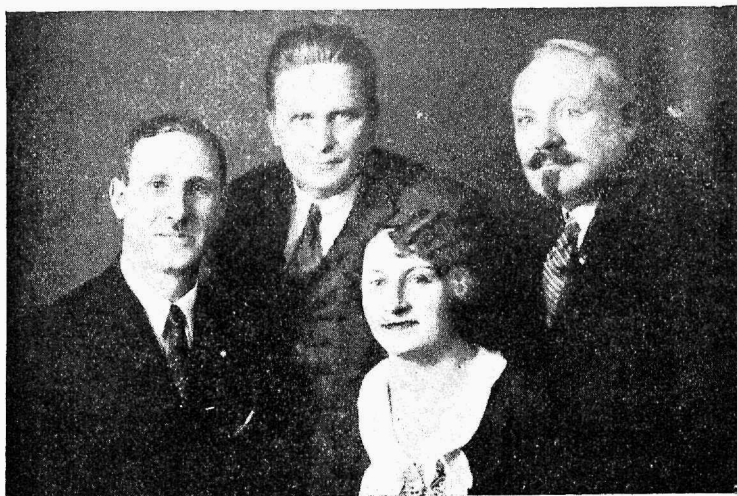
Hr. Lövi kavatseb farmerina Austraalias elama asuda ning otsib omale kohast maatükki.

Eestlased Šanghais pühitsesid kapten Menderi pääsemist.

8. jaauaril k. a. kapten Peeter Mender korraldas oma šanghai sõpradele suurepärase õhtu parimas šanghai lokaalis „Arkaadias“. Peo põhjuseks oli tema pääsemine eluga jaapanlaste pommirahe alt praeguses Hiina-Jaapani sõjakeerises. Tõesti uskumatu oli, et kapten Mender on meie hulgas terve, rõõmus, õnnelik, ja et meie võime teda õnnitleda kui teisest maailmast tagasitulnud. Sellepärast kujunes pidu eriti südamlikuks ja rõõmuväljendavaks.

Õnnitlemise põhjuseks oli alljärgnev sündmus:

12. detsembril l. a. oli Yangtse jõel, Nankingi läheduses, kurikuulus välismaalaste sõjalaevade pommitamine jaapan-

Mukdeni
eestlasi.

Vasakult: dipl.
ins. A. Jenaš,
päevapiltnik
F. Oole, pr. V. Jenaš ja tehnik
M. Schönberg.
Pildil puuduvad
hrad Kemberg
ja F. Schönberg jun.

laste lennukitelt, kus Ameerika ja Briti sõjalaevu, samuti ka kaubalaevu, hukkus. Hukkunud laevade hulgas oli ka „Standard Oil'i“ laevu, kus ühel nendest oli kapteniks meie kodanik kapten P. Mender. Laev oli täis petrooleumi, gasoliini ja õlisid. Tema laeva pihta kukkus 6 pommi, nendest kaks kapteni kajutisse. Hävitustöö oli ettekujutamatu. Pommidest süttis laev põlema. Keset põlevat laeva ja korduvaid pommide plahvatusi kapten Mender ei kaotanud meelt. 23 isikut laevas sai surma ja hulk haavata. Et haavatuid päästa uppumisest, juhtis ta laeva kaldale, kuid seal olid jaapanlased vastas, nii et maale saamisega oli ka raskusi. Teised „Standard Oil'i“ kaptenid olid kindlad, et kapten Menderit enam elus ei ole, kuid õnn oli temaga. Traagiline oli asjaolu, et kapten Menderil oli sel ajal veel teenida ainult mõni päev, et lõpetada selles äris oma 20-aastast teenistust ja pensioni peale jääda, millepärast oli tal juba kõik ettevalmistused kojusõiduks tehtud. Üllatus oli kõigil suur, kui teda nähti elavate hulgas.

P. R.

Mukdeni eestlastest.

Vähe on olnud kuuida, et eestlasi asub ka Mukdenis, Hiinas. Ometi on Eesti ka siin esindatud ja eestlaste pere hoiab tihedalt kokku.

Mukdeni eestlaste kooskäimisekohaks on kujunenud Välis-Eesti Ühingu liikme Aleksander Jenaš'e kodu. Kodumaa sündmustest ollakse väga huvitatud, mille tõttu eesti ajalehed ja muu kirjandus on väga nõutav. Tähtsamatel aastapäevadel tulevad Mukdeni eestlased harilikult ilma kutseta kokku, et siis sini-must-valge lipu all end tunda kodumaale lähedamal. Need ühised tunnid on Mukdeni eestlastel

kõige armsamad; siis unustatakse, et elatakse võõral maal, pilusilmaliste ning tõmpninaliste taevapoegade keskel, kelle elu ja kombed erinevad eestlaste omadest kui õö päevast. Pikk maa ja teenistustakistused lubavad vaid vähestel külastada kodumaad. Kuid lootus kord pääseda armsale kodumaale pesitseb iga Mukdeni eestlase rinnas.

Sao Paulo E. konsulaadi uus sekretär jõudis Rio de Janeirosse.

10. veebruaril saabus Rio de Janeirosse Välis-Eesti Ühingu liige ning Sao Paulo Eesti konsulaadi sekretär Axel Paju oma abikaasaga. Vastu võtmas olid Eesti-Brasiilia Ühingu esindajad: Georg Sander, V. Turner abikaasaga, Paul Sarabik abikaasaga, pr. Gacizer ja Mikkell Ernits. Tervitusi Rio eestlaste nimel ütles V. Turner ja pr. Paju'le anti daamide poolt kimp orhideesid.

Mõnetunniline koosviibimine, mis peeti Rio paremas kohvikus, kujunes väga südamlikuks. Tundus, nagu oleksid saabujad toonud kaasa tiikikese kodumaad. Hr. Paju andis lühikese ülevaate Eesti majanduslikust olukorrast ning kodumaa viimaseaja saavutustest ja pr. Paju, olgugi, et sünnipoollest prantslanna, ei väsinud head rääkimast Tallinna ilust ja eesti naiste tublidusest.

Peale lõunaetüt tutvustati külalistele Rio de Janeiro lähemat ümbrust ja siis lahkus A. Paju abikaasaga Sao Paulo suunas, kus asub töötama E. V. konsulaadi sekretärina.

Rio de Janeiro eestlastel on usku, et hr. Paju saabumisega avaneb uus ajajärk Brasiilia eesti kolooniale, mis kõrgemale tõstab sealsete eestlaste rahvustunnet ja ergutab virgemale tööle.

Soome õppelaeva meeskond sõprus- sidemeid sõlmmas Uruguai eest- lastega.

9.—15. jaan. külastas Montevideot soome õppelaev-purjek „Suomen Joutsen“ (soome luik), mille pardal oli hulk kadette ja soome meremehi, kokku umbes 180 meest. Eestlasi seekordsel ringreisil laeval polnud, nagu see oli mõni aasta tagasi. Soome meremehed olid agarad üles otsima Montevideo eestlasi, kuna soomlasi Montevideos ei leidu.

Montevideo eestlane Eduard Pea, kes töötab kohaliku suurema külmutusmaja „Artigas“ lihalaadimisosakonna juhatajana, tutvunes laeval ühe soomlasega, kes varem oli teeninud jäälõhkujal „Stadt Reval“ ning valdas hästi eesti keelt. Ed. Pea ning tema perekond kutsuti külla soome laevale, mis kujunes õige südamlikuks vastuvõtuks. Ühes temaga külastas laeva veel kolm Montevideo eestlast — h-rad Tannebaum ja Looper abikaasaga. Küllalisi pildistati laeval.

Järgmisel päeval kutsus Ed. Pea soome meremehi vastukülaskäiguks oma juurde. Ed. Pea avaras aias tutvustati põhjapoeegi lõuna-ameerika maamehe eritoiduga „asado“, mis valmistatakse vabas õhus hõõgivate süite peal küpsetatud lambast. Soomlastele, kes varem säärast metsmehetaolist toiduvalmistamist polnud näinud, pakkus see toiming palju huvi. Pärast neljatunnist küpsetamist oli haruldane toit söögikõhlik ja märjukesena pakuti peremehe poolt head põhjamaa viina.

Koosviibimine hõimlastega algas soome hümni „Oi maamme suomen synnyinmaa, soi sana kultainen . . .“, millele soomlased vastasid eesti „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm . . .“ lauluga. Kõneldi terve õhtu Soome-Eesti vennastusest ja tunti ülimalt rõõmu, et hõimurahva esindajad võisid nii kaugel Põhjast mõnusalt koos viibida. Soomlased kinkisid majaperemehele mälestuseks Soome sõjalipu soome marmorist alusel, Lapimaa ilustusega soome pussi, ajakirja „Söduri“ erinumbri, mis pühen-

datud Soome Vabariigi aastapäeva mälestusele ja Soome sõjaväe albumi ilukõites vastava pühendusega.

Kuni varahommikuni kestis lõbus koosviibimine ja küllalised lahkusid parimate mälestustega hõimuvendadest kauges Lõunas.

15. jaanuaril hiivas „Suomen Joutsen“ oma ankruga, et edasi sõita Kaplinna, Lõuna-Aafrikasse. Lahkudes mängis laeval orkester Uruguai hümmi.

Aeglaselt liugles soome uhke õppelaev, valge kui luik, Montevideo sadamast välja. Sadamas seisid Montevideo eestlased, pilk suunatud igatsevalt merele, et näha vaimu oma kauget põhjamaist kodumaad.

Ed. P.

Liivlased saavad oma rahvamaja ja kooli.

Läti kultuurifond määras Lätis tegutsevatele Liivi Ühingu 15.000 latti liivi rahvamaja ehitamiseks liivi rahvusliku elu praegusesse keskohta Mazirbesse. Samuti on Läti haridusministeerium otsustanud asutada samasse uue kooli.

Näib, et Läti oma suhtumise meie hõimlaste küsimusse on muutnud ja et liivlaste elus on hakanud mõndagi paranema.

Viimasel ajal on märgata Läti eestlas-konnas suurt huvi oma lähedase hõimurahva — liivlaste elu-olu vastu. Kui on kerkinud liivi seltsimaja, siis kasvab ehk veelgi huvi liivi rahva seltskondliku elu keskuse vastu.

Eesti tantsijate edu Lõuna- Euroopas.

Eesti tantsija pr. Esperg-Forus, kes hiljuti Küprosel abiellus, ning hr. Lundmann esinesid edukalt Ateenas, kuna pr. Mölder viibib veel Küprose saarel. Kõik eesti tantsijad olid Küprose eestlase prl. Tendermann'i poolt 1. veebruaril palutud lõunale, kus viibiti lõbusas meeolus.

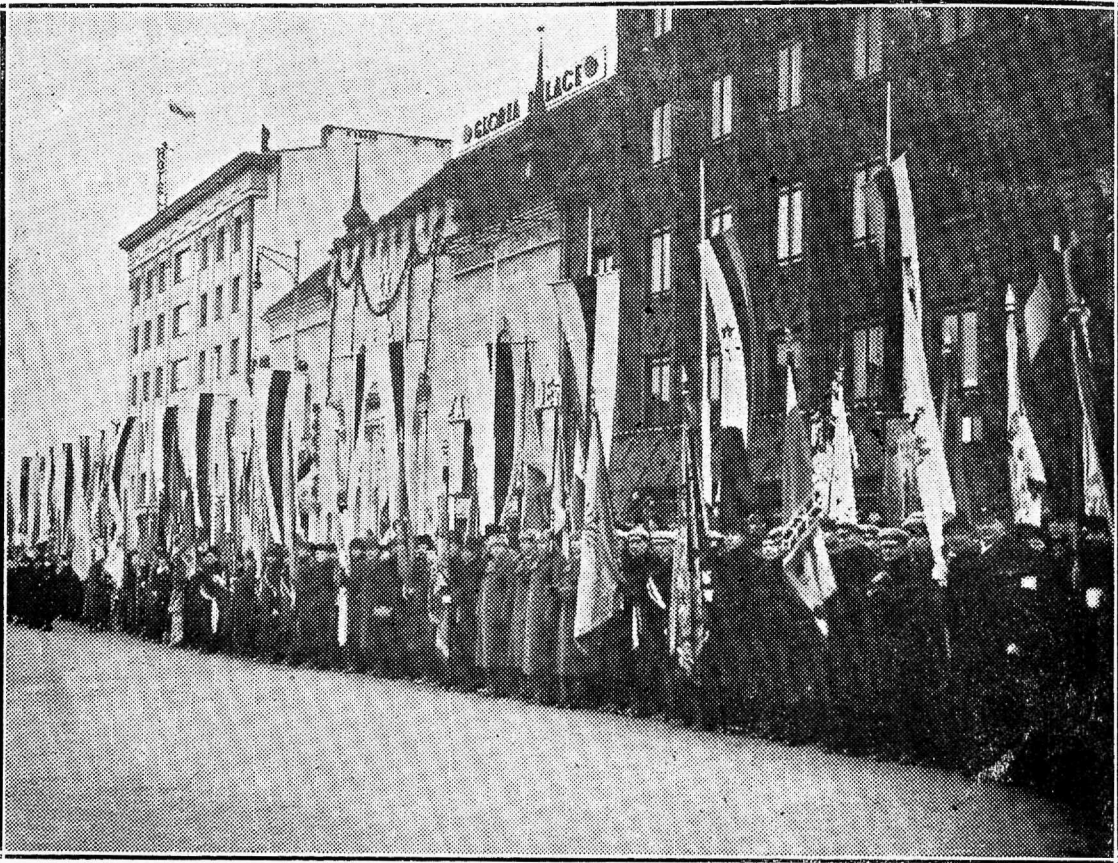
Ka hr. Lundmann kaotas oma südame Küprosel, ning kavatseb lähemal ajal abielluda lõunamaise kaunitariga.

Välis-Eesti Uhing on oma 10. aastapäeva puhul müügile lasknud:

Ajakiri „Välis-Eesti Almanak“	1929—31	kalingurkõites	Kr. 3.—,	broš.	Kr. 2.50
„ „ „	1932	„ „	2.—,	„ „	1.50
„ „ „	1933	„ „	2.—,	„ „	1.50
„ „ „	1934	„ „	2.50,	„ „	2.—
„ „ „	1935	„ „	2.50,	„ „	2.—
Ajakiri „Välis-Eesti“	1936	„ „	3.—,	„ „	2.50
„ „ „	1937	„ „	3.—,	„ „	2.50

Posti saatekulu välisriikidesse 20% hinnast.

Märkus: Ajakirja „Välis-Eesti Almanaki“ 1929—31 broš. aastakäigus puudub 1931. aasta nr. 8, mis trükist otsas.

Vabariigi 20. aastapäev Tallinnas.
Seltskondliikude organisatsioonide paraadirivi Vabadusplatsil.

Kodumaa sõnumid.

Veebruarikuu Eestis möödus Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemise ja samal ajal 24.—25. veebruaril korraldatud valimiste hoos uude, äsjaalminud põhiseaduse alusel kokkuastuvasse riigivolikogusse.

Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemine toimus suurejooneliselt kogu riigis. Tallinna Vabadusväljakul peetud suurparaadist võtsid osa kõik kohalikud sõjaväe-, kaitseliidu- ja tuletõrjeüksused ning seltskondlikud organisatsioonid. Paraadile olid saabunud eesotsas riigihoidja K. Pätsi ja ülemjuhataja kindral Laidoneriga kõik valitsuseliikmed ning kutsutud auvõõrad. Ohtul oli korraldatud Harjumäel hülgav tulevärk. Rohkesti pidustusi juubeliaastapäeval toimus ka teistes linnades ja üle maa. Päeva pühitseti pidulikult ka naaberriikides.

Valimised, mis toimusid samal ja järgneval päeval 72 valimisringkonnas üle riigi, kus valimisi peeti, ning milleks

endi kandidatuuri olid esitanud 268 kodanikku, andsid tulemusena 47 kohta uues riigivolikogus põhiseaduse läbiviimiseks moodustatud rahvarinde kandidaatidele ja 25 kohta kandidaatidele väljaspool rahvarinnet. Koos nende rahvaesindajatega, kes uude Eesti „alamkotta“ pääsevad valimisteta (kuna neil vastaskandidaadid puudusid), saab rahvarinne 23. aprillil kokkuastuvas riigivolikogus kokku 55 kohta. Ühel ajal riigivolikoguga algab oma tööd ka 40-liikmeline riiginõukogu, kelle kujundamine viiakse läbi märtsi kestel.

Riigivolikogu valimised viidi läbi isikuvalimise põhimõttel (seni Eestis käsitusel olnud valimisviisi asemel nimekirjade järel), kusjuures igas valimisringkonnas valitaks osutus kandidaat, kes teiste kandidaatidega võrreldes sai enam hääli. Kuna aga paljudes valimisringkondades kandidaate oli enam kui kaks, keskmiselt 3—4, siis absoluutse enamuse saajaid valitute

hulgas oli võrdlemisi vähe. Tuntumatest nimedest kandidaatide hulgas võitsid valimistel ja pääsesid rahvaesindusse praegused ministrid O. Kask, A. Tupits, N. Viitak, K. Selter. Võrdlemisi vähem edu oli rahvarindel Tartus ja Tallinnas. Suhteliselt kõige enam häält sai end. riigivanem, prof. J. Tõnisson, kes Tartus võitis oma vastaskandidaadi linna-pea kindral A. Tõnissoni. Järgmiseks, kes oma valimisringkonnas päris kõige suurema protsendi antud häältest, osutus praeguse riigihoidja poeg V. Päts, kes valiti oma isa kodumurgas Pärnumaal. Tallinnas valitute hulgas esineb ka Välis-Eesti liikumise tegelasi, Välis-Eesti Ühingu abiesimees ja meie ajakirja toimetaja Ed. Riisman, kes oma valimisringkonnas võitis neli vastaskandidaati. Ed. Riismani pääsmises rahvaesindusse võib näha kindlustust ka sellele, et Välis-Eesti küsimused ja päevamured sel määral, mil nad Kodu-Eesti sisemiste asjade otsustamisel esile võivad tõusta, kunagi ei jää kaitsmata.

Valimistest osavõtu protsent oli ligikaudu 71, seekord käis hääletamas üle 460.000 kodaniku. Sellest sai rahvarinne 208.920 häält ja väljaspool rahvarinnet esinenud kandidaadid kokku 251.158 häält. Riigivolikogu ukse taha jäi 128 kandidaati, kellele anti kokku 214.113 häält (rahvarinne 53.716 h., väljaspool rahvarinnet 160.397 h.). Nende rahvasaadikute seljataga, kes pääsesid riigivolikokku, seisab 245.965 valijat, — rahvarindest 155.204 valijat, väljaspool rahvarinnet 90.761 valijat. Seega on oma esindajata jäänud riigivolikogus 214.113 valijat.

Valimiseaduse järgi need kandidaadid, kes ei saa $\frac{1}{4}$ valimistel äraantud häältest, kaotavad 250-kroonise kautsjoni. Selliseid kandidaatide kogunes arvult kokku 58, kes seega loovutasid riigile kogusummas 14.500 krooni.

Kuna uue rahvaesinduse kristalliseerumine poliitilistesse rühmitustesse toimub alles tegeliku töö kestel, oletatakse esialgu vaid seda, et oma meelsuses ka osa väljaspool rahvarinnet valitud kandidaatide, arvult kuni 15, liitub rahvarindega, ning samas ka rahvarinde hulgas 4—5 isikut tõenäoliselt asuvad osaliselt vastasrinda. Seega opositsioon uues rahvaesinduses arvatavasti kujuneb umbes 15-meheliseks.

Silmatorikavaks eesti uutel valimistel oli ka asjaolu, et kandidaatide hulgas esines ka neli naist, kuid ükski neist ei osutunud valituks, olgugi et enamiku valijaskonnast moodustasid naised.

Tasu, 180 kr. kuus, saab iga uue riigivolikogu liige ainult selle aja eest, millal riigivolikogu on istungjärgus. Iga koosoleku eest maksetakse rahvaesindajale 7 kr. 50 senti. Riigivolikogu volitused kestavad

põhiseaduse järgi viis aastat. Vabariigi presidendil on õigus määrata enne viie aasta lõppemist uusi valimisi.

Eesti väliskaubandus jaanuaris osutus passiivseks 1,3 milj. krooniga. Kaupu toodi sisse 7,5 milj. krooni väärtuses, veeti välja 6,2 milj. krooni eest. Mõõdunud aastaga võrreldes väljavedu näitab tõusu (0,7 milj. kr.), sissevedu aga läks tagasi (0,5 milj., kr.), ning peamiselt selle tõttu, et vähem on imporditud teravilja. Seda võimaldas hea põllusaak läinud aastal.

Pärast pikemaid läbirääkimisi sõlmiti Nõuk.-Vene ja Eesti vahel uus kaubaleping üheks aastaks. Lepingulatus on 4 miljonit krooni, mille eest venelased ostavad Eestist piima, sigu ja muud kaupa. Koort, juustu ning tõuloomi venelased praegu enam ei taha.

On valminud kokkuvõtted tööstustegevuse kohta Eestis 1937. aastal. Konjunktuurinstituudi vastavaist arvustikest nähtub, et tegevuse laienemist osutavad l. a. eranditult kõik tööstusharud. Koos töömahu, — töötajate arvu suurenemisega kasvas ka Eesti tööstuste toodang ja selle väärtus. Üksnes suurtööstuses ulatas toodangu brutoväärtus 162 milj. kroonile. Töölaliste ja ametnike palgad suur- ja kesktööstustes paranesid aasta jooksul keskmiselt 22%, ulatudes kogusummas 41,4 miljonile kroonile.

Eesti elektrifitseerub. Eesti Rahvusliku Jõukomitee andmeil ehitati ja võeti kasutamisele 1937. a. 150 kilomeetrit kõrgpingeelektriline maal, nii et nende liimide pikkus nüüd on 590 km. Elektri soovijaid on üle maa. K. a. ehitatakse uusi kõrgpingeline 200 km. Elektrienergia toodang maal 1937. a. oli 135 milj. kilovatt-tundi, seega aastane juurekasv 21% — suurim Eestis kogu iseseisvuse ajal.

8. veebruari hommikul Peipsi järve jääl Eesti-Vene piiril leidis aset uus verine vahejuhtum Eesti ja Vene piirivalvurite vahel. Kahest eesti piirivalvurist ja küüdimehest koosnev patrull, kes oli läinud harilikute kontrollkäigule piiril, püüti vene piirivalvurite poolt Eesti territooriumil, kuhu nad olid tunginud oma mootorsaani, viidi vägivaldselt Vene pinnale ja surmati kuulipildujatulega. Kuna hiljem laipade üleandmisel venelased keeldusid osa võtmast jälgede uurimisest koos Eesti piirivalve esindajatega, järeldatakse, et tapmine toimus kättemaksuks 19. jaanuaril asetleidnud vahejuhtumi arvel, millal eesti piirivalve püssitules said surma kaoks eesti poolele tungivat vene piirivalvurit.

Tartu Ülikooli peahoone tuledemeres Vabariigi 20. aastapäeval.

Surmasaamü eesti piirivalvurid maeti vastavate sõjaliste austusavaldustega ja suurte rahvahulkade osavõtul Tartus. Vahejuhtumi puhul Eesti välisministeerium saatis Moskvasse protestnoodi. Langenute perekondade abistamiseks ja piirivalvele mootorsaanide muretsemiseks kohe korraldati üle maa korjandused. Viimaseks otsustatakse on juba kokku tulnud üle 10.000 krooni. Venelastel ja soomlastel on oma piiride kontrollimiseks mitmed mootorsaanid olemas. Selline propelleriga mootorsaan arendab kiirust kuni 100 kilomeetrit tunnis. Venelased Eesti piiril nende saanidega muuseas pidavat jahti jänele; kuna jänes liigub aeglasemalt niisugusest saanist, sõidetavat ta enne surnuks, ja siis korjatakse saanile.

15. veebruaril tuli Venest Eestisse kutsumata külalisi. Üle piiri lendas Eestisse ja maandus Võru lähedal Verioral N. Liidu lennuk kahe ohvitseriga, kes Venest lahkunud põgenemise otstarbel ja poliitilise tagakiusamise kartusel. Lennuk antakse välja Vene võimudele, aga lendureid, kui lõplikult selgub, et nad on vaid poliitilised põgenikud, tagasi ei anta.

Vabariigi aastapäevaks valmis Tallinnas Fr. Krulli tehases esimene Eestis

ehitatud laiarööpalise kiirrongivedur. Vedur töötab öliküttega. Proovisõidud veduriga, mis arendab kiiruse kuni 100 km. tunnis, õnnestusid kõigiti hästi. Raudteevalitsus on selliseid vedureid tehaselt tellinud 10, ning ülejäänud valmivad aasta lõpuks.

Eesti iseseisvusaja saavutustest hariduse alal kõnelevad kuukirja „Kasvatuse“ kokkuvõtted Vabariigi 20. aastapäevaks. On ehitatud juurde 500 uut koolimaja, ja osa neist nii linnas kui ka maal on suure ja kõigiti eeskujulikud. Eestis töötab umbes 500 rahvamaja, rahvamajade ja koolimajade juures asub 736 avalikku raamatukogu 792.000 köitega.

Vabariigi valitsuse koosolekul vaadati läbi ja anti riigihoidja dekreedina lastekaitsefondi seadus. Fondi igaaastane eelarve on ümmarguselt miljon krooni. Fondi sissetulekute suurendamiseks kavatsetakse ka nende kodanike maksustamist, kellele pole lastekasvatamise kulusid, väikest lisamaksu kohviku arvetele jne. Fondi abil laiendatakse laste- ja emade kaitset ja lasterikaste perekondade toetamist.

20. iseseisvuspüha eelpäeval avati Tallinnas Kunstihoones näitus „Eesti iseseisvuse sünnid“. Näitusel, mis kestis kuni 7. märtsini, olid välja pandud väärtuslikud originaalsed dokumendid Eesti iseseisvuse algaegetest ja vabadusvõitlustest. Näitust külastas tuhandeid inimesi.

*

Valimiste tulemuste võltsimise katse möödunud riigivolikogu valimistel leidis aset 38. valimisringkonnas Pärnumaal, kus kandideerisid Oskar Gustavson ja Isamaaliidu peasekretär Piirsalu. Valituks osutus jaoskonnakomisjoni andmetel väikese ülekaaluga O. Gustavson. Ringkonnakomitees leiti aga, et osa Gustavsoni sedeleid oli erateel trükitud, mülliseid ei loeta maksvateks. Selle tõttu muutusid valimiste tulemused ning ringkonnakomitee kinnitas valituks Piirsalu. Selgus aga, et sedelid olid ümber vahetatud peale valimisi. Võltsimine avastati ja süüdlasteks osutusid endine kohalik Isamaaliidu sekretär M. Mõtus ja Penuja vallasekretär K. Kull, kes prokuröri korraldusel vahistati. Valimiste peakomitee otsustas valituks tunnistada Oskar Gustavsoni, arvestades esialgsete jaoskonnakomisjoni protokollidega.

*

Ajaleht „Vaba Maa“ suleti 4. märtsil s. a. sisekaitseülema otsusega. Sulgemise põhjuseks on, nagu otsuses märgitakse, pilkeliste kujutiste ja kirjutiste avaldamine eestlastele sõbralikkude riigipeade ja teiste juhtivate riigitegelaste kohta, mis on kahjustanud Eesti Vabariigi suhteid välisriikidega. Käesolev poliitiliselt pingeline ajajärk nõuab ajakirjanduselt enam kui kunagi varem riikide vahelist sõprust ja koostööd edendavat suhtumist välispoliitilises avaldusis, mispärast vastava sündmäärusega on keelatud perioodilistes trükitoodetes avaldada teateid, kirjeldusi või kujutusi, mis võivad rikkuda riigi välispoliitilisi huvisid.

„Vaba Maa“ olevat selles asjas juba varemini saanud hoiatusi, kuid olevat need jätnud tähele panemata.

„Vaba Maa“ „sõsarväljaanded“ — kolm korda nädalas ilmuvad „Rahvaleht“ ja „Maa Hääl“ ning üks kord nädalas ilmuv „Esmaspäev“ — ilmuvad edasi.

*

Suurem tulikahju oli 3. märtsil Viljandi linavabrikus, mis tegi suures linaketruse- ja kudumisvabrikus ränka hävitustööd. Üldine kahjusumma tõuseb 122.000 kroonini. Esialgselt jääb tööta 200 töölisi.

Vabriku ülesehitamisega alustati otsekohe. Linavabrik on varustatud tellimisega pikemaajaks.

*

Suur torm möllas Eestis pühapäeval, 6. märtsil. Eriti ränka laastamistööd on teinud torm metsades. Kesk-Eestis arvatakse torm maha mürdnud olevat umbes 36.000 kasvavat puud. Kohati on maha murtud terve aastane raie-norm. Tormi jõud on kohati tõusnud 11 pallini. Ka linnades ja alevikudes tegi torm palju pahandust, murdes maha plankusid ja viies ära isegi katuseid. Ka telefonivõrk kannatas rohkesti tormi all.

Viimane sarnane suurem torm oli 1924. aasta sügisel, kus torm metsades samuti tegi ränka hävitustööd.

*

Aprilli keskpaiku tahetakse Eestisse tuua poola põllutöölisi. Seni on põllumeestelt soovivaalduisi esitatud poolakate järele 2500 talust. Olemasolevate andmete järgi tahetakse tuua Eestisse hooajaks kuni 5000 põllutöölisi. Palgaks antakse poola naistöölilistele 23 kr. kuus ja meestöölilistele kuni 30 krooni.

Poola põllutööliliste värbamiseks sõitsid Poolasse Põllutöökoja direktor T. Kind ja tööbüroo juhataja J. Sprenk.

*

Suurte pidustuste puhul tuleval suvel on asutud juba varakult lahendama korteriküsimust. Nimelt on seni olevate andmete põhjal oodata laulupeo ajal Tallinna enneolematul arvul külalisi. Tuleb ekskursioone ja laulukoore paljudest Euroopa maadest ja isegi ookeanide tagant.

Külaliste ärapaigutamiseks tahetakse kasutada kõiki vabu ruume, mis aga Tallinnas leiduvad. Tallinna hotellidesse mahub ainult kuni 400 inimest ja lisaks sellele internaatidesse 195 isikut. Koolimajadesse paigutatakse lauljad. Väliskooridele on nähtud ette paremad koolimajad kesklinnas, mis varustatakse vooditega. Pidukülalilistele tahetakse leida ruumi erakorterites ja selleks toimub lähemal ajal registreerimine. Kõik korterid liigitatakse väärtuse järele ja määratakse neile hinnad. Ühtlasi kasutatakse ära ka kõik vabad saalid, maneežid, organisatsioonide ruumid jne.

Et suurte rahvahulkade toitlustamises ei tekiks raskusi, sest olemasolevad söögi-asutused vaevalt suudaksid rahuldada kõiki tarvitajaid, tahetakse rakendada tööle ka naiskodukaitset oma välisköökidega.

*

Veebruaris toimunud riigi 5. klassiloterii lõpploosimisel tähtsamad võidud sattusid enneolematult mitmekesisesse rahvakihtidesse ja ulatusid laiali igasse maamurka. Nii võitis tööta lihunikupoiss Kütte-Jõu põlevkivikaevandustes 7000 krooni, noormees Valgas 5000 kr., teine 5000 kr. läks Hiiumaale, 3000 kr. Ristile, 15000 kr. ühe Tallinna sukavabriku tööliste kol-

lektiivile, ja peavõidu — 50.000 krooni võitis kehv perekond Nõmmel. Lõpploosimise preemiavõit, 33.000 krooni, langes majahoidjale Tallinnas Vilmsi tänaval. A. T.

*

7. ja 8. märtsil leidis aset Tallinnas Eesti-Läti malemaavõistlus, kus esimesid mõlemate maade paremad maletajad, Eesti poolt suurmeister Paul Kerese ja eesotsas ja Läti poolt suurmeister Petroviga. Maavõistlus peeti avaras börsisaalis ja see äratas rohket huvi. Kahepäevases „maadluses“ osutus Läti Eelistist siiski tugevamaks, võites 8½:6½ vastu, kusjuures üks partii jäi pooleli. Keres mängis Petroviga esimeses ringis viigi, kuid teine partii jäi aja puudusel pooleli, kusjuures Keresel oli nõrgem seis, siiski viigi lootustega. Partii otsustati saata analüüsimiseks endisele maailmameistrile Euwele, et see annaks otsuse, kas partii on viigiline või tuleb Kerest lugeda kaotajaks.

Keresel ei ole Eestis seni veel vedanud. Kodumaal ei ole ta mänginud ühtki hülgevavat partiid. Kõik ta paremad partiid on mängitud välismaal.

*

12. veebruaril sai 50-aastaseks „Vaba Maa“ peatoimetaja Eduard Laaman. Juubilar sündis Krimmis Samruki eesti asunduses ning õppis Peterburi ülikoolis õigusteadust. Eesti Vabariigi alguspäevil oli ta Ajutise Valitsuse sekretär, hiljem ajakirjandussekretär Eesti rahudelegatsiooni juures Pariisis. 1919./20. a. nime-

tati teda ajakirjand. atašeeks Londoni Eesti saatkonna juurde ning 1920./23. a. oli ta välisministeeriumi informatsioonibüroo juhataja. Alates 1923. aastast töötab Ed. Laaman „Vaba Maa“ peatoimetajana.

Juubilarit tuntakse kui õige mitmekülgselt ajakirjanikku, kelle sulest on ilmunud hulki teoseid. Ed. Laaman kuulub ka V.-E. Ühingu perre.

*

28. veebr. jõudis oma 60-da eluaasta versta-postini silmapaistev kodumaa helilooja ja helikunstnik prof. A. Kapp.

Prof. Artur Kapp omandas küpse ettevalmistuse vene helimeistri Rimski-Korsakovi juures ja on suutnud ühte sulatada noor-vene muusikavoohtu väärtuslikke iseäraldusi

Lääne-Euroopa klassikaliste elementidega. Juubilar on ühtlasi tasandanud „tee Euroopasse“ kogu järeltulevale eesti väärtmuusikale.

A. Kapp'i loomingulist on väärtuslikum „Hüübi“ oratoorium. A. T.

Prof. Artur Kapp.

Eesti Kirjanduse Seltsil 1937. a. ilmunud:

- H. Prants: Minu elukäik. Mälestusi ja pärimusi. 264 lk., 4 pilti. Hind 2 kr. 50 s., köites 3 kr.
- M. Pukits: Läti kultuurilugu. Peajooni Läti kirjanduse, kunsti ja muu rahvuskultuuri arengust. Elav Teadus 66. 148 lk., 33 pilti. Hind 1 kr., köites 1 kr. 50 s.
- A. Remmel: Otstarbekohane ja kaunis kodu. Moodsa kodukultuuri põhilauseid. 104 lk., 65 pilti. Hind 1 kr., köites 1 kr. 50 s.
- W. Ripman: A First English Book. 5. trükk. Lisad (sõnastik, register): J. Silvet. 256 lk., 21 pilti. Hind kooliköites 2 kr. 25 s.
- W. Shakespeare: Sonette – Suveöö unenägu – Othello. Tõlk. A. Oras. Maailmakirjandus nr. 4. 416 lk. Hind 4 kr., köites 4 kr. 50 s.
- W. Shakespeare: Valik sonette. Tõlk. A. Oras. 68 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.
- R. Sirge: Józef Pilsudski. Uue Poola looja. Suurmeeste Elulood 39. 160 lk., 6 pilti. Hind 1 kr. 50 s., köites 2 kr.
- Dr. med. W. Stekel: Kirjad emale kodusest kasvatusesest I–II. I osa: Väikelapse-iga. II osa: Enne ja pärast esimesi kooliaastaid. Tõlk. J. Kangur. Elav Teadus 70/71. 224 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.
- R. L. Stevenson: Treasure Island. Toimetanud E. Tiling ja J. Silvet. Hind 1 kr. 25 s.
- M. Tõldsepp: Elisabeth. Inglise esimene suur kuninganna. Suurmeeste Elulood 38. 176 lk., 5 pilti. Hind 1 kr. 50 s., köites 2 kr.
- H. G. Wells: Lühike maailma ajalugu I raamat: Vana aeg: Koopaelanikust Rooma maailmarüüni. Tõlk. L. Anvelt. Elav Teadus 64. 128 lk., 16 pilti. II raamat: Keskaeg: Rooma allakäigust suurte avastusreisideni. Tõlk. L. Loone. Elav Teadus 68. 96 lk., 16 pilti. Iga raamatu hind 1 kr., köites 1 kr. 50 s.

Eesti Vabariigi 20-aastapäeva pühitsemine Helsingi Eesti Seltsis.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Helsingi eestlaste pidulikud päevad.

Pühapäeval, 20. veebr. kell 16 peeti eestikeelne jumalateenistus samas kohas, kus kaks eelmistki. Seekord oli tulnud jutlust pidama praost H. Kubu Tallinnast. Inimesi oli kirikuruum täis. Iga uue jumalateenistusega on osavõtjate arv suurenenud. Praost Kubu oli oma jutluse teemaks võtnud Eesti iseseisvuse 20 a. juubeli, tuues võrdlusi, milline oli meie Eesti enne ja millisena näeme teda nüüd. Armulauale võeti 12 inimest. Pidulikkust suurendasid vaimulikud kontsertpalad hr. P. Klausenilt viiulil ja hr. Nümanilt orelil. Pärast jumalateenistust peeti koosolek, kus arutati Helsingi eesti koguduse uuestiasutamise mõtet. Praost Kubu teatas, et selle koguduse uuestellukutsumine olla eesti kiriku ja tema juhi piiskop Rahamäe suurim soov. Üldiselt pooldati seda mõtet soojalt, kuid avaldati kahtlusi, kas Helsingi eesti seltskond on suuteline oma kogudust ülal pidama, pealegi, et koguduse ellukutsumisel seisvat ees mitmeid juriidilisi kui ka ainelisi takistusi. Kuid praost Kubu andis head lootust, öeldes, et Eesti ja Soome kiriku valitsuste vahel on selles suhtes läbirääkimised käimas olnud ning aeg ei või enam kaugel olla, kus see algatus teostub.

Keskn., 23. veebr. pühitses HES Eesti Vabariigi 20 a. juubelpäeva, sest 24. veebr. korraldas Eesti-Soome sõprusühing Eesti austuseks oma traditsioonilise peo-õhtu. Peost osavõtt oli rohkearvuline. Peo avas

seltsi abiesimees hr. Lüd ig. Pikema peokõnega esines pr. L. Vesterinen, mille järele lauldi: Oh Jumal, laota armutiivad Sa üle meie kodumaa. Siis esines minister Möllerson päevakohase kõnega, mis lõppes hünni laulmisega.

Kontsertosas esinesid kunstnik H. Aumere hr. Ratasepa klaverisaatel ja soome ooperi laulja H. Hendriksen hr. Gadjinski klaverikaasmängul.

Tartust stud. theol. Rudolf Troost, kes enam-vähem on meie seltskondliku eluga tuttav, tervitas pidulisi Eesti noorsoo nimel.

Lõppeks kustutati elektrituled, jättes ainult küünlad põlema. Kuuldus 12 gongilööki ning saali astusid kahes reas 20 daami küünlatega, kes pidid kujutama meie Eesti 20 iseseisvuse aastaid. Prl. E. Kõre Saar kandis ette luuletise: Sa meie armas isamaa.

Eeskava oli läbi. Pildistati. Istuti kohvilauda. Lauldi isamaalisi laule. Meeleolu oli ülev. Peoliste hulgas viibis ka külalisena praost Kubu ühes abikaasaga. Sel õhtul oli meie seltsis palju elutuld. Soovime, et see nii pea ei kustuks! Õhtu oli kaunimaid meie seltsi elus, mille eest tõsisist tänu väärivad selle teostajad ja kaasaaitajad.

Eesti iseseisvuse 20 a. juubelpäeva puhul Soome pealinna ajalehed pühendasid Eestile pikki artikleid ja ülevaateid ühes piltidega. Raadioringhääling oli suurema osa oma päevakavast pühendanud Eestile.

Eesti saatkonna poolt eesotsas saadik Möllersoniga asetati pärg Eesti vabadussõjas langenute soomlaste ühishauale.

Õhtul oli Soome-Eesti sõprusselts korraldanud traditsioonilise peo-õhtu sisuka eeskavaga ilikooli peosaalis.

Helsingi Eesti selts läkitas oma tänuavaldusena ja tervitusena Eesti riigijuhile K. Päts'ile kunstipärase albumi seltsielu kujutavate ülesvõtetega. A. J.

Eesti Vabariigi 20. aastapäev Riias.

Suur tõus eestlaste organiseerimises.

Ilusaks sissejuhatuses Eesti Vabariigi juubeliaastapäeva pidustustele Riias oli „Estonia“ Muusika Osakonna segakoori kontsert V Nerep'i juhatusel 23. veebr. Läti ilikooli aulas. Kontserdile oli kogunenud rohkesti ka Riia eestlasi, kellel oli võimalus kuulda eeskujulikke ettekandeid pea kõigi nimekamate eesti heliloojate töödest. Koor sai sooja vastuvõtu osaliseks, mis muutus lõppeks tormiliseks kiiduavalduseks. Küllalisi-lauljaid tervitati mitme Läti laulukoori poolt ja ka Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi poolt anti koorile lilli.

24. veebruaril korraldas Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisselts oma ruumides Eesti Vabariigi 20. aastapäeva puhul piduliku aktuse, millest võtsid osa ka Riias viibivad Eesti delegatsiooni liikmed. Aktuse avas seltsi esimees Jaan Verendel, kes tervitas Eestist saabunud kõrgeid küllalisi, märkides selle päeva ajaloolist tähtsust. Lõpetades palus ta ühineda palves Läti riigi eest, mis paljudele Riia eestlastele on saanud uueks kodus. Siis tervitas Riia eestlasi Vabariigi valitsuse nimel teedeminister N. Viitak. Sütitava kõne pidas Eesti saadik Lätis minister H. Rebane, millele järgnes Eesti hümn.

Päevakohase kõnega esines sõjaväe varustusvalitsuse ülem kindral T. Rotberg, kes palus koosolijaid püstitõusmisega austada Vabadussõjas langenud kangelasi. Seltsi laulukoor laulis „Isamaa ilu hoiledes“. Aktus lõppes A. Kapp'i lauluga „Sind armastame, kodumaa“.

Aktusele järgnesid eesti koorilaulud seltsi sega- ja naiskoori menukal ettekandel L. Jakobsoni juhtimisel. Eeskava lõppes H. Anto 3-vaatusliku näidendiga „Võõra võimul“. Näitejuht P. Vrabets oli seltsi näitlejate-perega tõsiselt töötanud, nii et suure huviga jälgiti lavastust. Lõppeks laulsid kõik koosviibijad ühiselt „Eestimaa, mu isamaa...“.

Vaatamata sellele, et samal ajal ka Läti Eesti ruumides oli Läti-Eesti Ühingu poolt korraldatud aktus, oli seltsi ruumidesse kogunenud umbes 600 küllalist. Pidu kestis rõõmsas meeleolus hommikuni.

24. veebruaril kell 16 oli Eesti Saatkonnas korraldatud suur vastuvõtt Läti valitsusliikmetele, diplomaatlikule korpusele ja Eesti koloonia liikmetele Riias. Vastuvõtule olid ilmunud Läti valitsusliikmed eesotsas sõjaminister J. Balodiga, Eesti delegatsiooni liikmed, palju diplomaate ja pea kõik tuntumad eesti tegelased Riias. Viibiti paar tundi elavas mõttevahetuses rikkalikult kaetud laudade juures.

Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsil on korda läinud liikmete arvu tunduvalt tõsta. 8. veebruaril oli seltsil 379 liiget, mis on seltsi suurim liikmete arv peale maailmasõda.

Loodeti seltsi peakoguks liikmete arvu tõsta 400-le, kuid 14. veebruaril kuulutati Lätis välja uus seltside seadus, mille järele kõik seltsid peavad end uuesti registreerima ning ajutiselt ei lubata uusi liikmeid juurde võtta.

*

Riia eestlaste keskel on märgata suurt huvi eeloleva kodumaa laulupeo ja III ülemaailmse Välis-Eesti kongressi vastu. Osavõtjate arv Riias on arvatavasti õige suur.

Ludvig Jakobson.

Kõneõhtu V.-E. Ühingu Riia Klubis.

Saadiku proua J. Rebane Riia eesti laste keskel.

Veebruari algul korraldas Välis-Eesti Ühingu Riia Klubi kõneõhtu, mille teemaks oli „Eesti noored Riias“. Sõnavõtt oli õige elav. Leiti, et Riias elavatel eesti noortel puuduvad võimalused omavaheliseks kogunemiseks. Avaldati arvamist, et olukorra paranemist võiks tuua see, kui Eesti kirkule Riias võimalikult kiirelt määrataks uus agar eestimeelne õpetaja.

Kõnelesid klubi esimees V. Ivask, E. Organisatsioonide Liidu esimees J. Verendel, seltsi sekretär Artur Kasak ja teised.

*

Veebruari algul korraldas Eesti saadiku abikaasa pr. J. Rebane vastuvõtu kogu Riia eesti algkooli õpilaspererele Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi ruumides. Seltsi saalis olid lauad rikkalikult kaetud ning õpilastele jagati küümlatulevalgusel maistusi ja karastavaid jooke. Lastega oli kaasas koolijuhataja J. Verendel ja õpetajaskond.

Meeleolulise õhtu lõpul tähendas pr. J. Rebane, et tal olevat kavatsus selliseid koosviibimisi lastele korraldada ka tulevikus ning tõmmata kaasa ka neid eesti lapsi, kes eesti algkoolis ei käi.

E. V. 20. aastapäeva pühitsemine Aluksnes ja teistes eesti asundustes Lätis.

Lätis asuva suurima eesti asunduse Aluksne eestlased mälestasid pidulikult eestlastele põlise kodumaa — Eesti Vabariigi — 20. aastapäeva pühapäeval, 27. veebruaril s. a. Pidustuste korraldajaks, mis toimusid kohalikus läti rahvamajas Läti ja Eesti lippudega ning rohelisega kaunistatud ruumikas saalis ja mis kujunesid tugevaks Eesti-Läti vaheliseks sõprusavalduseks, oli Aluksne Eesti Haridusselts. Aukülastajana viibisid kohal Aluksne garnisoni ja 7. Sigulda jalaväepolgu ülem pulkuvedis (kolonel) Spandeks, linnapea hr. Magasiņš, politseiülem esindajana hr. Rullis, gümnaasiumi direktor hr. Kisis, suurtööstur hr. Schloss, hr. Kubuliņš j. t. Pidulik aktus algas kell 19.00 vaimuliku osaga, mida toimetasid ap. õigeusu preester hr. Janson ja Aluksne Eesti ev. lut. koguduse õpetaja hr. Feldmann. Sütitava aktusekõne pidas Välis-Eesti Ühingu Valga osakonna liige ins. chem. Joh. Peterson. Kõnele järgnesid seltsi laulukoori ettekanded Laulukoor, mis juba seltsi algpäevist on olnud eestlasi ühendavaks ja vaimustavaks teguriks, oli viimaseid aastaid varjusurma suikunud, kuna ühes kauaaegse kohaliku eesti 6-kl. algkooli juhataja hr. Vahi surmaga 1931. a. kaotas ka laulukoor oma juhi, kelle taktikepi järgi on aastaid kõlanud eesti laul meie liitlase Vaba Latvija pinnal. 1936. a. sügisel, uue noore energilise koolijuhataja hr. K. Veber'i, kes lõpetanud Tallinna Pedagoogiumi, ametisseastumisel elustus viimase algatusel uuesti ka seltsi laulukoor. Kuna paljud vanemad lauljad ei suutnud enam „kaasa lüüa“, tuli noorel koorijuhil koor peaaegu tervikuna komplekteerida uute, nooremasse generatsiooni kuuluvate lauljatega. Üllatus oli seda suurem, kui ettekantud neli laulu kõlasid täiesti laitmatult: hääled värsked, kõlarikkad, mis maksev eriti sopraanide kohta. Tänuväheks tehtud töö ja nähtud vaeva eest ulatas keegi rahvariides näitsik koorijuhile korvi valgete sirelitega. Laulukoori ettekannetele järgnesid rahvatantsu-ettekanded, mis võeti vastu elavate kiiduavaldustega. Samuti hästiõnnestunuks nii ettekande kui ka valiku poolest tuleb pidada seltsi näitetrupi poolt ettekantud Kangermanni 3-vaat. näidendit „Kapral Salu“. Mäng oli täiesti nauditav, konarlusi ega kobamisi ei olnud, mis tõendab, et näitejuht kui ka näitlejad olid teinud ilusa töö. Ettekannete lõpul oli korraldatud ühine õhtusöök auldõrrastele ja seltsiliikmetele. Lauas võtsid sõna Aluksne garnisoni ja 7. jalaväepolgu ülem pulkuvedis Spandeks, aktusekõneleja hr. J. Peterson ja seltsi

auliige E. Tiro, kes oma kõnedes rõhutasid Eesti-Läti ühtekuuluvust, tiheda koostöö ja sõpruse vajadust, lastes ühiselt elada juubilari Eestit ja liitlast Latvijat. Neid õilsaid mõtteid eriti kujukalt väljendas hr. garnisoniülem oma väga südamlikus sõnavõtus.

Samal ajal käis saalis tujuküllane jalakeerutus. Osavõtjaid oli väga rohkesti ja pidu jättis kõigiti kõige parema mulje.

*

Ka teistes eesti asundustes Lätis, nimelt Vana-Laitsnas, Hopas, Omulis ja Iplikus olid korraldatud 24. veebruaril s. a. vastavad aktused ja koosviibimised Eesti Vabariigi 20. aastapäeva tähistamiseks.

Vana-Laitsnas oli aktuse korraldajaks Vana-Laitsna Eesti Haridusselts „Koit“. Aktus toimus kohaliku eesti 6-kl. algkooli ruumes. Kõnega esines V.-E. Üh. Valga osak. liige ins. Rein Rava. Aktusele järgnes ühine koosviibimine.

Omulis oli aktuse korraldajaks hr. J. Vene, kuna, hoolimata eestlaste arvurikkast perest, Omulis puudub eesti selts. Aktusekõne Omuli eestlastele pidas V.-E. Üh. Valga os. liige Eesti-Valga koolide inspektor hr. A. Kõiv.

Iplikus, kus ka puudub eesti selts, võttis aktuse korraldamise vaeva enese kanda hr. J. Jürisson, kelle kodus toimuski aktus. Kõnega esines V.-E. Üh. Valga os. liige hr. J. Kõivumägi. Vaimuliku talituse pidas Mõisaküla koguduse õpetaja Sõmer.

Kõikjal oli osavõtjaid rohkesti, tuju ülev ja aktusi tuleb pidada täiesti õnnestunuks. — et —

Eesti Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemine Ape.

Ape Eesti Haridusselts (Lätis) elas kaasa 24. veebr. Eesti Vabariigi 20. aastapäeva. Sel puhul oli korraldatud seltsimajas kell 18.00 jumalateenistus laululehtedega. Jumalateenistuse pidas Aluksne eesti koguduse õpetaja hr. Feldmann. Kell 20.00 algas samas aktuse päevakohase kõnega. Osavõtjaid oli üle 200. Aktuse avas seltsi esimees hr. E. Veber. Aktusekõne pidas Välis-Eesti tegelane hr. J. Kasak Valgast. Aktust kaunistasid Ape eesti algkooli õpilased õpetaja pr. Karjuse juhatusel päevakohaste ilulugemiste ja lauludega. Järgnes ühine koosviibimine teelaus ülevas meeleolus, mis kestis kaugelt üle poole öö. Seal leidsid arutlust ka nii mitmed seltsiellu puutuvad küsimused. Nooremad tegid vahepeal ka jalakeerutust keelpilliorkestri saatel. J. K.

Eesti seltsi elust Stokholmis.

Eesti saadik laulukoori juhina ja seltskonnategelasena.

Stokholmis elutsevad eestlased käivad sageli koos Eesti Seltsis, kus neil on kenad koosviibimised laulu ja tantsuga.

1. veebruaril oli Eesti Seltsi peakoosolek.

Eestseisusesse valiti tagasi endine esinaine proua Ally Barén, tema abiks A. Nõmberg, kirjaetoimetajaks pr. M. Koljo, kirjaetoimetaja abiks prl. R. Koroljeva, laekuriks Ed. Titus, laekuri abiks pr. A. Sandberg. Revisjonikomisjoni valiti saatkonna sekretär R. Kask, prl. Mühlhausen ja pr. Malmqvist.

Seltsi esinaine proua Barén tegutseb agaralt, et ta kaasmaalased end ühise perena tunneks. Seltsiliikmete arv on viimasel ajal tõusnud 50-le.

Kaks korda kuus kohtuvad liikmed, kus arutavad kõiksuguseid küsimusi.

Viimasel ajal on kutsutud ellu ka laulukoor eesti ministri Laretei lahkel juhtimisel. Proovid peetakse saatkonnas.

Noore laulukoori tuleprooviks osutus 23. veebruari õhtu, millal minister Laretei oli korraldanud eesti saatkonnas Vabariigi aastapäeva puhul vastuvõtu. Vastuvõtule kogunes umbes 150 inimest.

Minister Laretei pidas kõne Vabariigi viljakast arengust 20 aasta jooksul. Selle järele mängis härra Alumäe (kes just Vabariigi aastapäevaks oli Eestist Stokholmi tulnud), mõned palad viiulil, pr. Marga Koljo laulis eesti laule ja lõpuks esines meie noor koor. Noored, värsked hääled kõlasid ilusalt. Peale selle oli külalistele rikkalikult kaetud külm-laud. Kodumaa terviseks tõsteti šampanjaklaasid. Mõnus koosviibimine tantsuga kestis hilisõhtuni.

Kaua veel mäletab eesti koloonia tänuks seda kena õhtut oma lahke ministri juures, kes isana hoolitseb oma kaasmaalaste eest.

Järgmisel päeval — 24. veebruaril — oli Rootsi-Eesti Ühingu korraldanud suure peo eesti aupäeva puhul. Umbes 200 inimest, eestlasi ja rootslasi, oli kogunenud peole, et pühitseda seda tähtpäeva. Ka rootsi kroonprints austas pidu oma osavõtuga.

Pidu peeti restoranide streigi tõttu ülikooli suures aulas ja mitte Grand Hotel Royalis, nagu varemalt oli kavatsus. Ülikooli prof. Thunberg avas pidu tervituskõnega, milles ta õnnesoove üle andis rootsi rahvalt eesti rahvale.

Eesti minister Laretei vastas rootsi keeles huvitava kõnega, andes lühikese ülevaade Eesti Vabariigi raskest saamisloost kuni tänaseni. Kontsertosas esines härra Alumäe viiulisoolodega ja rootsi meeskvartett lauludega. Hiljem, piduliku koosviibimise ajal, laulis pr. Koljo eesti laule.

Kõnesid peeti palju, head meeoleolu tõstsid muusika ja tants. Alles hilja õhtul lahkusid eestlased kui ka rootslased tundega, et soe sõprusvahekord need mõlemad rahvad ühendab.

E. V. 20. aastapäev Varssavis.

Eesti Vabariigi 20. aastapäeva pühitseti Varssavis eriti suure pidulikkusega. 24. veebruari õhtuks saadik härra Markus oli palunud saatkonda eesti koloonia ning mõned poolakad, Poola-Eesti Ühingu juhatusliikmetega. Poola radio andis sel päeval üle osa Tallinnas „Estonia“ kontsertsaalis korraldatud eesti helitöödekontserdist. Peale ülekande lõppu Eesti saadik Varssavis esines Poola raadio-mikrofoni ees kõnega. Kontserdi ülekannet ning saadik Markuse raadiokõnet kuulasid kõik saatkonda kokku tulnud eestlased suure huviga. Pärast stuudiost tagasi jõudmist saadik Markus pidas koosolijatele lühikese kõne, kriipsutades alla päeva tähtsust seoses uue põhiseaduse jõusseastumisega ning valimisega Eestis. Kõne lõpul lauldi hümmi. Tujukülane koosviibimine kestis veel mitu tundi ning lahkudes kõigil oli tunne, nagu oleksid need paar tundi veedetud oma kodus.

Laiematele ringidele määratud pidutsused korraldas Poola-Eesti Ühingu. Varssavis peeti pühapäeval, 27. veebruaril pidulik aktus, kus kõnedega esinesid Poola-Eesti Ühingu esimees senaator Rostrowski, saadik härra Markus ning prof. Loth, kes pidas väga huvitava referaadi Eesti-Poola suhete üle. Järgnevas kontsertosas esines rida nimekaid poola kunstnikke, parim Varssavi laulukoor „Harfa“ ning kuulus laulja Dimitri Smirnoff, kes on Eesti kodanik.

Neljapäeval, 3. märtsil korraldasid eesti üliõpilased koos eesti keele lektoradiga Varssavi ülikoolis Eestit tutvustava õhtu Välismaade Üliõpilaste Klubis, kus kõnega Eesti üle esines mag. Villem Ernits.

Väljaspool Varssavit on korraldatud Poola-Eesti Ühingu osakondade poolt palju aktuseid. Poola ajakirjandus tõi Eesti Vabariigi aastapäeva puhul palju sõbralikus toonis kirjutatud artikleid ning rikkalikku pildimaterjali.

E. V. 20 a. riikliku iseseisvusepäeva pühitsemine Berliini Eesti Seltsis.

24. veebr. kell 12 päeval käisid saatkonnas õnnitlemas Soome, Läti ja Leedu saadikud. Kell 6 kogunes eesti koloonia saatkonda kohvile. Ilmunud oli 70 inimese ümber. Peale lühikest tervituskõnet saadik K. Toferi poolt esines Elmar Järvesoo pikema ettekandega väliseestlaste tähtsusest ja kohustustest välismail. Peale kõnet lauldi ühiselt hümmi. Hiljem õhtul kogunesid seltsi liikmed ja küllalised Berliini Eesti Seltsi peoõhtule Flugverband-Haus'i saali. Seal tervitas pidulisi seltsi esimees G. Mägar ja tuletas meelde kodumaa eest langenuid Vabadussõjas. Koosviibijad austasid neid väiksest ülestõusmisega.

Aastapäeva puhul siia sõitnud lauljanna pr. Tooni Kroon kandis ette rea eesti rahvalaule niivõrd sütitavalt, et kutsumata välja marulisi kiiduavaldusi. Lisapalade nõudmisel ei tahtnud tulla lõppu. Niisamuti võeti vastu väga soojalt ka Tallinnast siia sõitnud Tarassovi tantsutrio ettekanded, eriti tõstis publiku peotuju hoogsalt ettekantud mazurka. Lõpuks kandis ette mõned eesti laulud pr. Brandt.

Õhtust võtsid osa saadik Tofer abikaasaga, kolonel Riisberg abikaasaga, pr. Jakobsen ja saatkonna ametnikud. Kahjuks puudus nõunik Kaljot abikaasaga, kes olid palutud Soome saatkonda dineele ja bridžiohtule.

Eesti Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemine Brüsselis.

Ei ole vist kunagi varem Belgias kuulnud nii palju Eestist kui tänavu meie iseseisvuse 20. aastapäeva puhul.

Kõik Brüsseli erapooletud ajalehed kirjutasid Eesti 20-aastasest iseseisvusest. Pea kõigis ilmus ka riigihoidja K. Päts'i pilt ning muid ülesvõtteid tähtsamaist kohtadest.

Suurim Belgia reisibüroo Dumoulin oli kaunistanud vaateakna eesti esemetega ning turismireklaamidega. Akna keskele oli asetatud suur K. Päts'i portree, mille kõrval eesti lipud, sini-must-valge ning trükitud tahvel Eesti 1938. aasta üldlaulupeost.

24. veebruari õhtul korraldas Belgia Eesti Rahvuslik Selts Brüsselis, Grand Place 9, Café an Cygne'is konsulaadi kaasabil piduliku aktuse, millest osa võttis ligi 70 inimest. Küllalistena viibisid aktusel Brüsselis Eesti konsul Leon Drugmand, Leedu saatkonna asjaajaja hr. K. Stasinskas, Läti saatkonna esi-

mene sekretär hr. Girgenson ning atasee prl. Alksnis, Soome asekonsul hr. Munsterhjelen, Eesti asekonsul Antwerpenist dr. A. Massakkas, Brüsseli kaubanduskoja ja Eesti-Belgia Sõprusühingu president hr. P. Ectors ning Sõprusühingu liikmeid. Hr. Massakas pidas pika päevakohase kõne. Kõnelesid veel hr. konsul L. Drugmand ja hr. P. Ectors.

Vabariigi aastapäeva pühitsemine Budapestis.

Eesti Vabariigi 20. aastapäeva pühitsemine meie hõimurahva pealinnas kujunes tänavu elavamaks kui kunagi varem. Ungari tähtsamad päevalehed avaldasid pikki, sõbralikke kirjutisi kaugel põhjas elava hõimurahva elust ning tööst.

24. veebruari õhtul kogunes kohalik Eesti koloonia pidulikule kontsert-aktusele, mis leidis aset esinduslikus Gellert-hotelli saalis. Aktuse korraldas möödunud aastal asutatud Ungari-Eesti Selts. Aktusel viibis ka rohkesti eestisõbralikke ungarlasi. Kõnedega esinesid seltsi esimees, Ungari kuninglik salanõunik dr. Pál Petri ja Eesti esindaja Budapestis R. Jöffert. Aktuse lõppedes algas omavaheline koosviibimine, millest eestlaste ja ungarlaste keskel võttis osa ka soomlasi, eesotsas Soome saadikuga Budapestis.

Vabariigi aastapäeva pühitsemise teine osa toimus 27. veebruaril Budapesti evangeelses piiskopikirikus. Jumalateenistusele oli ilmunud terve kohalik Eesti koloonia. Eestikeelse päevakohase jutluse pidas mag. theol. Rudolf Kiviranna. Jutluse peamõtted andis ungari keeles edasi piiskopliku koguduse õpetaja Károly Magóes, rõhutades, et kui keegi suudab õieti sügavalt mõista eesti rahvast ja ta saatust, siis küll vist ungari vennasrahvas.

Londoni Eesti Seltsi elust.

Eesti Selts Londonis asub Eesti saatkonna majas, kus tal on omaette ruumid kasutada. Kuna seltsi liikmeskond koosneb peamiselt keelepraktikal viibivaist õpilasist, kes peatuvad siin vaid mõne kuu, kõige rohkem aasta, siis ei saa rääkida mingist kindlast liikmeskonnast ja arvust. See seltsi vahelduv koosseis ei ole soodus pikemaajalisiks ja järjekindlaiks harrastusiks. Ka puuduvad seltsil suuremad sissetulekud laiemaks teotsemiseks. Kuid siiski on viimase aja seltsi tegevust igati püütud korraldada. Seltsi ruumid omavad koduse sooja õhkkonna, kus pühapäeviti liikmed hulgana raadiot kuulates, raamatukogu ja ajakirju kasutades ning seltskondlike mängude juures mugavalt aega veedavad.

Seltsi aasta-peakoosolek peeti 13. veebr. 1938. aastal. Juhatusse kuuluvad praegu

järgmised seltsiliikmed: esimees hr. B. Jacobson, tema abi prl. P. Havik, sekretär prl. A. Säärits, tema abi prl. L. Melts, laekur hr. A. Bergmann, tema abi hr. V. Leets ja majavanem pr. Leets.

New Yorgi Eesti Haridusseltsi aastapeakoosolek.

New Yorgi Eesti Haridusselts pidas oma aastapeakoosoleku 16. jaanuaril k. a. seltsi ruumes, 310 Lenox Av. 130 liikmest võttis koosolekust osa umbes 70 liiget.

Tavalise hilinemise järele avas abi-esimees koosoleku.

Tegevuse aruannet ette kandes märkis esimees muuseas, et selts oma möödunud aasta hoogsa tegevusega on depressiooni-aegadest pärit ainelisest kitsikusest lõplikult üle saanud ja võib julgelt tulevikku vaadata.

Varemail aastail juhtus ikka nii, et aastavahetusel kippusid sõrmed laekapõhja ulatuma, kuid möödunud aasta hoogne tegevus kattis kõik puudujäägid ja andis isegi ligi 700-dollarilise ülejäägi.

Kui võrrelda siinset eestlaste peret teiste kohalikkude väikerahvaste omaga, nagu Leedu ja Lätiga, siis peab küll tunnistama eestlaste visadust ja tuntud eesti jonnit, mis neid aitab oma alalisi seltsi ruume ülal pidada, kuna teistel, s. o. Leedul ja Lätil, need puuduvad.

Nagu osakondade aruannetest nähtus, on kõik osakonnad töötanud eduga; eriti tõhusat tööd on teinud hiljuti asutatud noorte-osakond, mis palju uut jõudu tõi seltsi ellu ja seni kasutamata ideid oma pidudel suure poolehoiuga läbi viis.

Ühel häälel valiti esimeheks endine mitmeaegne esimees Augustus Pierce ja kassapidajaks teiskordselt Walter Lind. Samuti libedalt läks teiste seitsme juhatare ja kolme revisjonikomisjoni liikme valimine.

Otsustati eeloleval kevadel Tallinnas peetaval üldlaulupeol esineda rahvatantsugrupiga ja võimalust mööda ka laulukooriga.

Oli järjekordsel arutusel ka ruumide vahetamise küsimus, mida põhjendatakse sellega, et Harlemi linnaossa, kus selts asub, on viimastel aastatel asunud väga palju värvilisi (neegreid) elama, mistõttu rahvas Harlemi hääleb mustade linnaosaks. Eestlased lepiksid ka mustadega, kui viimastel mitmesuguseid halbu kalduvusi ei oleks. Näiteks murtakse tänaval autouksed lahti ja viiakse need isegi ära. Praeguste ruumide kasuks võib ütelda, et need on avarad, odavad ja asuvad otse maa-aluse raudteejaama ukse all, mistõttu nad on kõigile kättesaadavad.

Et seltsi aeline seisukord ei luba suuri summasid türi arvel kulutada, näib

tõenäoline olevat endistesse ruumidesse edasijäämine seniks, kuni avaramad võimalused kujunevad.

J. S.

Vabadussõjalased New Yorgis korraldasid peo.

Asutati oma meeskoor.

12. veebr. s. a. korraldasid vabadussõjalased Haridusseltsi ruumides vastla-peo. Eeskava kujunes meeldivaks kontserdiks. Uudiseks oli oma meeskoor, mille oli 25 lauljast koostanud noor ja energiline Georg Pranspill. Kõlas võimsalt kaugel võõrsil eesti meeste eesti laul ja soojendas südameid. Viuliettekannetega esines noor L. Süda, kes muusikas on teinud häid edusamme. Ka keelpillitrio ettekanded koosnesid rahvuslikust muusikast. Lõppeks esines veel hea eduga naiskvartett.

Jääb soovida New Yorgi meeskoorile ja tema juhile G. Pranspillile ka tulevikus edu!

R. K.

Jõulud Rio de Janeiro.

Eestlased aastavahetusel.

25. detsembril pühitses „Uus Kodu“ Rio osk. seltsi ruumides jõuluõhtut, mis oli ilusamaid seltsi poolt korraldatud koosviibimisi.

Eeskavas oli lastenäidend, laste iluluge-mised jne.

E. V. aukonsul hr. Osc. Sjoëstedt valmistas eesti lastele üllatuse, annetades suurema summa maiustuste ja mänguasjade ostmiseks, mis välja jagati traditsioonilise jõuluvana poolt. Lõpuks oli ka vanadele vastastikuste kingituste jagamine.

Jõuluõhtust võttis osa konsul ühes pojaga.

*

9. jaan. oli seltsil aasta-peakoosolek, millest osa võttis rohke arv seltsi liikmeid ja mida juhatas J. Toop, protokollis A. Ende.

Esim. J. Krischi, sekr. E. Reigase ja kassapid. A. Einseli aruannetest selgus, et selts on möödunud poolaastal üllatavalt edukalt tegutsenud ja et kassas on sularaha 912 \$ 700.

Valitud uus juhatus jagas ametid järgmiselt: Elmar Reigas, esimees; Vilhelm Lauk, abi; Peeter Sarapik, sekretär; Arnold Ende, 1-ne abi; Johannes Muttik, 2-ne abi; Alfred Einsel, laekur, ja Eduard Muttik, abi.

Rev.-kom. valiti: J. Krisch, J. Toop ja V. Ulla.

Koosolek oli kõigiti asjalik.

Mitmesugust.

3. Ülemaailmne V.-E. kongress on ukse ees.

Kuidas saata delegaate.

Nagu juba teada, kutsub Väli-Eesti Ühingu juhatus kokku 3. Ülemaailmse Väli-Eesti kongressi Tallinnas, 21. ja 22. juunil 1938. a., kuhu palub kõiki Väli-Eesti organisatsioone, nagu seltse, ühinguid, liite, kogudusi, õppe- ja muid asutisi, määrata oma esindajaid.

Iga Väli-Eesti organisatsioon võib saata esindajaid sel määral ja arvul, nagu organisatsiooni peakoosolek selle vajaliku leiab. Kuna kongress peetakse otse enne 11. üldlaulupidu ja väliseestlasi sel puhul niikuinii kodumaale sõidab, siis on loodetavasti ka kõikidel organisatsioonidel esindajate saatmine hõlbus.

Soovitav on esindajaid valida organisatsiooni peakoosolekul; kui see aga võimalik ei ole, võib ka organisatsiooni juhatus esindajaid määrata. Esindajad tulevad varustada volitusega.

Osavõtt Väli-Eesti kongressist on võimaldatud peale esindajate sõnaõigusega ka kõikidele väliseestlastele ja Väli-Eesti Ühingu liikmeile. Väli-Eesti organisatsioonide esindajad (delegaadid) saavad kongressil sinised kaardid, teised osavõtjad — punased kaardid.

Oleks soovitatav, kui Väli-Eesti organisatsioonide esindajate määramises varakult teatataks Väli-Eesti Ühingu eeltoode tegemiseks nende vastuvõtuks.

Kongressiga ühenduses tekkivate küsimuste selgitamiseks palutakse aegsasti pöörduda Väli-Eesti Ühingu poole. Iga sugune koostöö ning mõtete avaldamine soodustab kongressi head kordaminekut.

Kongressi päevakord ja kava on avaldatud „Väli-Eesti“ veebruari-numbris. Kordame siinjuures kokkuvõtelt veel kord kongressi kava.

21. JUUNIL 1938. a. „ESTONIA“ KONT-SERTSAALIS.

- 1) Esindajate registreerimine;
- 2) Kongressi avamine ja rakendus;
- 3) Riigihoidja või peaministri tervituskõne;
- 4) Tervitused ja muusikalised ettekanded.

Peale lõunavaheaga toimub pärgade asetamine Vabadussõjas langenute monumentile, millest palutakse osa võtta kõiki kongressi delegaate.

TÖÖKOOSOLEK SAMAL PÄEVAL KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA SAALIS.

- 1) Kongressi juhatuse ja sekretariaadi valimine;

- 2) Aruanded senitehtud tööst ja eelmise kongressi otsuste täitmisest;

- 3) Aruanded kohtadelt:

- a) Euroopa riikidest;
- b) Põhja-Ameerika riikidest;
- c) Lõuna-Ameerika riikidest;
- d) Austraaliast;
- e) Aafrikast;
- f) Aasiast.

Õhtul korraldatakse „Estonia“ saalides banketti, millest võivad osa võtta kõik kongressil viibijad oma sugulaste ja tuttavate saatel. Banketil peetakse lauakõnesid, mängib muusika ja luuakse sõprusidemeid kaugelt saabunud suguvendade-õdedega. Arvestades elavat osavõttu eelmisel kongressil peetud banketist, võib loota ka eeloleva banketi hiilgavat kordaminekut ja suurearvulist osavõttu.

22. JUUNIL 1938. a. KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA SAALIS.

- 1) Aruanded kohtadelt (järg);

- 2) Referaadid:

- a) Väljarändamise ja tagasirändamise küsimustest;
- b) Väliseestlaste tegevusse rakendamise võimalustest kodumaa majanduses ja tööstuses.

- 3) Järgneva viie aasta töökava ja läbirääkimised selle üle;

- 4) Kohapeal tekkivad küsimused ja läbirääkimised;

- 5) Kongressi lõpetamine ja ühislaul.

Erilise tähtsuse neist päevakorrapunktidest omab väliseestlaste tegevusse rakendamise küsimus kodumaa majanduses ja tööstuses.

Kui on kongressi päevakorra muutmise või täiendamise suhtes soovivaldusi, siis palutakse aegsasti Ühingu saata vastavad ettepanekud.

Belmine Ülemaailmne Väli-Eesti kongress, millel tulid ettekandmisele üksikute esindajate aruanded ja ülevaated, kujunes väga pikaks. Et eeloleva kongressi tööd paremini korraldada, otsustas Väli-Eesti Ühingu juhatus paluda Väli-Eesti organisatsioonide oma referaate ja ülevaateid kohtadelt esitada kirjalikult, mis paljundatud kujul saadetakse kätte enne kongressi kõikidele osavõtjatele ja organisatsioonide esindajatele. See kahtlemata kiirendab kõigiti kongressi käiku, kuna kongressil esinetakse vaid ettekannete ja referaatide kokkuvõtete ja resolutsioonidega ja soovivaldustega. Referaate ja aruandeid palub Väli-Eesti Ühing võimalikult aegsasti saata, sest nende paljundamine ja redigeerimine nõuab palju aega. Tervituste osas on igal delegaadil võimalus puudutada lühidalt ka muid küsimusi.

Peale kongressi korraldab Välis-Eesti Ühing delegaatidele ühistlõuna ja ekskursionooni Tallinna suurematesse käitistesse ning — kui osavõtjaid leidub — siis peale üldlauhupidu ka ekskursionooni mujale Eestis. Ekskursionooni kava töötab välja Välis-Eesti Ühingu korraldava toimikond ning see tehakse teatavaks kõikidele kongressil viijajale.

Kongressi lõppemise järel lubab peaminister oma juures vastu võtta kongressi delegaate ja kongressi juhatus. Ühtlasi on kavatsus külastada ka riigihoidjat. Vahepeal toimub filmitendus Eesti Kultuurifilmi poolt ning Põhja-Ameerika eestlaste filmide demonstreerimine, millest osavõtt on erikutsetega. Kongressi pidulik avamispäeval on lubanud esineda Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseksi segakoor Ludvig Jakobsoni juhatusel.

Välis-Eesti kongressiks ning üldlauhupooks saabuvad Tallinna mitu suuremat väliseestlaste ekskursionooni. Oleks soovitatav, et väliseestlaste ekskursionoonide saabumisest teatataks aegsasti Välis-Eesti Ühingu, kes siis saaks astuda samme maandumisega seotud igasuguste küsimuste lahendamiseks. Kuid ka üksikutel väliseestlastel oleks kasulik enda saabumisest Ühingu teatada, millega hoitaks ära nii mõnigi hiljem tekkida võiv arusaamatus ja sekeldus. Väliseestlaste ekskursionoonide saabumine ja vastuvõtmine kui ka kongressi filmitakse Eesti Kultuurifilmi poolt.

Kongressile järgneva üldlauhupoo rongkäigule koondab Välis-Eesti Ühing oma lipu alla võimalikult kõik kodumaale saabunud ja kongressist osavõtnud väliseestlased, kusjuures üksikud Välis-Eesti organisatsioonid ja laulukoorid võivad rongkäigus esineda ka oma lippudega. Välis-Eesti Ühingu registreeritud kongressi delegaatidele on üldlauhupool reserveeritud erikohad.

Üldlauhupoo ajal valitseb Tallinnas kindlasti suur korteritepuudus, mis neile väliseestlastele, kelle sugulased elavad Tallinnas, muret ei tekita. Kuid kodumaale sõitjate hulgas on kindlasti ka neid, kellel sugulasi ja tuttavaid Tallinnas ei ole. Need väliseestlased peaksid sellest aegsasti teatama Välis-Eesti Ühingu, kes neile siis muretseb korterid.

Jääks veel mainida, et 3. ülemaailmsel Välis-Eesti kongressil korraldab Välis-Eesti Ühing ka ülemaailmse Välis-Eesti näituse. Ühikul on juba olemas hulk ajaloolisi esemeid ja väljapanekuid, kuid liisaks neile palub Ühing kõiki väliseestlasi ja Välis-Eesti organisatsiooni saata veel nende käes leiduvaid ajaloolise tähtsusega dokumente, kirjasid, Välis-Eesti väljaandeid, ülesvõtteid ja muid materjali, mis kuidagi on seotud Välis-Eesti liikumisega.

Kongressi heaks kordaminekuks pange kõik käed külge ning pidage tihedat kontakti Välis-Eesti Ühingu.

Ekskursionoonid Ühendriikidest laulupeole.

Laevad sadamamaksust vabaks.

3. ülemaailmsele Välis-Eesti kongressile ning üldlauhupoo sõiduks on laevaliini ning New Yorgi eestlaste poolt moodustatud kolm komiteed. Rootsi-Ameerika liini laev „Gripsholm“ väljub reisijatega New Yorgist 28. mail ja jõuab Tallinna sadamasse 11. juunil. Gdýnia-Ameerika liini laev „Batory“ väljub New Yorgist 9. juunil ja jõuab Tallinna sadamasse 19. juunil. Nende laevadega sõites ei tule väliseestlastel ümber istuda. Põhja-Saksa Lloyd'i liinilaev „Columbus“ väljub New Yorgist 11. juunil ja saabub Bremeni 19. juunil. Kui selle laeva reisijad kohe raudteel teele asuvad, jõuavad nad 21. juuni hommikul Tallinna.

Välis-Eesti Ühing palub Välis-Eesti organisatsioone arvestada kongressi delegaatide saatmisel kahe esimese laevaliiniga, mille laevad aegsasti enne kongressi jõuavad Tallinna.

Rootsi-Ameerika liini laev „Gripsholm“ on majandusministeeriumi sellekohase otsuse põhjal vabastatud sadamamaksust, nii et väliseestlased saavad selle laevaga sõites otse maanduda Tallinnas. Ka Gdýnia-Ameerika liini kohalik esindus on astunud samme, et nende laev „Batory“ saaks sadamamaksust vabastatud.

Laulupeole sõitja kirjutab.

Meile kirjutab 70-aastane eestlane Aleksander Mühlerberg Kaliforniast:

„Loodan, et maikuu algul saan kodumaad külastada. See lootus, et saan enne oma surma veel kord oma kallist kodumaad näha ja eesti laule üldlauhupool kuulda, annab mulle jõudu oma haigusest jagusaamiseks. 1910. aastal, mällal viimast korda Tallinnas laulupeol viibisin ning laulupeo lõpul hõiskasin: Nüüd lallame „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm . . .“ on mul kogu aeg võõrsil viibides meeles mõlkunud. Kuigi siis valitses Vene keiserriik ja eestlaste algatusi püüti kõigiti alla suruda, valitses siiski suur patriotism. Kuivõrd arenenud on nüüd meie vaba kodumaa ja rahvas, et ka iga väliseestlane uhkusega võib end nimetada vaprate kaletvite järeltulijaks!“

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

Viimaste kuude jooksul on Nõukogude Venemaalt Eestisse tagasi tulnud rohkesti eestlasi. Peale pikajärgist võõrsil viibimist

saabusid veebruaris kodumaale tagasi: *Leena Veidenbaum*, *Peter Gronberg* oma perekonnaga ja *Anna Keske*. Kodumaale sõitjaid vaevus koduigatsus ja vieltsad olud Venemaal.

Teravmägedelt saabus peale 22-aastast võõrsil viibimist kodumaale laevakapten *Aleksander Jürgens*, kes asus elama Häädemeestele Pärnumaal.

Pärast pikemaajalist merelviibimist saabus veebruari algul kodumaale Kihelkonnalt pärit olev meremees *Priidu Viitong*.

Alaskast jõudis Eestisse külaskäigule *August Masik*, kes kodumaalt on eemal viibinud tervelt 33 aastat ning viimased 27 aastat olnud Alaskas kullakaevajaks.

Rootsi-Ameerika liiniga lahkusid 2. märtsil Tallinnast ning siirdusid Ühendriikidesse: *Toomas Soond*, pr. *Elfriede Soond*, *Georg Merkson*, *Martin Kaup*, prl. *Berta Pomerants*, prl. *Alide Bull* ja *John Vilberg*. Viimane sõitis Kanadasse, kus tal Alberta osariigis on suur farm.

Cunard White Star liiniga tulid veebruaris kodumaad külastama hr. ja pr. *Nurman*, kes lähemal ajal jälle Ameerikasse tagasi sõidavad. *New Yorgist* saabus veel prl. *L. Vesike*. Sama laevaliiniga sõitis 7. märtsil *New Yorki* *Artur Tartenthal*.

*Norddeutscher Lloyd Bremen*iga saabusid 12. märtsil *New Yorgist* kodumaale *J. Sarap* ja pr. *Johanna Postelnikoff*.

Sikana-Aluste noorte tegevus väliseestilise liikumise alal 1937. a.

ÜENÜ Sikana-Aluste osakonna „Välis-Eesti tegevusharu“, mis asutati teatavasti 14. märtsil 1937. a., organiseeris 1937. a. kirjavahetust hõimlastega ja väliseestlastega. Soome noortega suudeti viia kirjavahetusse 70 noort, Välis-Eesti noortega aga ainult 3—4. Kirju on kirjavahetuse alustamiseks välja saadetud küll paljudesse riikidesse, kuid vastuseid pole saabunud.

„Välis-Eesti tegevusharu“ propageeris 1937. a. ajakirja „Välis-Eesti“ lugemist, mis ka teatud tagajärgi andis (üksiknumbreid järjekindlalt ostab 7—8 noorsoolast).

27. novembril korraldas „Välis-Eesti tegevusharu“ Välis-Eesti päeva puhul peoõhtu, kus kõneles haru esimees *Karl Hansen*. Peale kõne oli pidukavas päevakohaseid deklamatsioone ja näidend.

Tegevusharu juhatus nimetas 1937. a. detsembris tegevusharu propagandajuhiks *Ernst Tammsoo*.

Peale selle avaldasid juhatusliikmed *Karl Hansen* ja *Ernst Tammsoo* Eestit tutvustavaid artikleid välismaa aja-

kirjanduses (soome-, saksa- esperanto-keelseid).

Välis-Eesti tegevusest huvitatud noori oli osakonnas 16, kes kõik on ka haru liikmed.

1938. aastaks valiti „Välis-Eesti tegevusharu“ juhatusse osakonna üldkoosoleku poolt: *Karl Hansen* (esim.), *Ernst Tammsoo* (sekretär) ja *Elviira Rein* ametita.

Välis-Eesti Ühingu teateid.

Välis-Eesti Ühingu korraldava toimikonna poolt 27. veebruaril „Estonia“ valges saalis korraldatud kella-5-tee õnnestus hästi. Rohkearvuliste ühinguliikmete ja nende tuttavate keskel valitses hubane meeleolu, sõlmiti omavahel tutvusi ja arutati eeloleva kongressi küsimusi.

Möödunud kuu keskel peeti Välis-Eesti Ühingu nõupidamine, millest osa võtsid kõik suuremate usuliste koguduste esindajad. Nõupidamisel kaaluti väliseestlastele tasuta usulise kirjanduse saatmise võimalusi. Otsustati luua üksikute koguduste korjandustest laekunud rahast fond, mille summadega hoolitsetaks väliseestlaste usuliste hüvede eest.

Välis-Eesti Ühingu liikmeks võeti vastu:

Hunt, *Hilda*, *Seattle*, U. S. A.
Kaisla, *Leida*, vaateakende dekoreeri- ja, *Helsingi*.
Kasak, *Artur*, üliõpilane, *Rüa*.
Leinas, *Mihkel*, käsitöölaine, *Mount Isa*, *Austraalia*.
Monack, *Carl*, puutöölaine, *Mount Isa*, *Austraalia*.
Nuth, *Erna*, *Tallinn*.
Oole, *Friedrich*, fotoäri omanik, *Mukden*.
Paju, *Jaani*, majaomanik, *Rüa*.
Part, *Johannes*, mehaanik, *Rüa*.
Purk, *Jaak*, majaomanik, *Rüa*.
Schönberg, *Mihkel*, tehn., *Mukden*.
Svarfs, *Leonhard*, ajakirjanik, *Rüa*.
Tiilen, *Eduard*, kellasepp, *Melbourne*.

Thiirlmere'i eesti asunik- kude loetus Kilingi-Nõmme plahvatusohvritele.

Thiirlmere'i eesti asuniku *A. Pilt*'i kaudu tuli Austraaliast Välis-Eesti Ühingu tegevusharu pangatšekk £ 6.19.9 peale, palvega raha edasi anda Kilingi-Nõmme õnnetusel kannatada saanud laste komiteele. Välis-Eesti Ühingu saatis pangatšeki vahetamisest saadud raha Ekr. 126.53 Kilingi-Nõmme õnnetute abistamise komiteele sooviga, et raha kulutataks otseselt plahvatusel kannatada saanud laste abistamiseks.

Ed. Riisman.

Ed. Riisman 40-aastane.

Välis-Eesti Ühingu abiesimees ja kuukirja „Välis-Eesti“ peatoimetaja Eduard Riisman sai 7. märtsil 1938. a. 40-aastaseks.

Eduard Riisman sündis Juuru vallas Harjumaal, õppis J. Vestholmi eragümnaasiumis, Tallinn. Õhtukeskkoolis ning lõpetas 1925. a. Tartu ülikooli õigusteaduskonna.

1923. a. astus ta riigiteenistusse sotsiaalalal, kust 1929. a. siirdus erateenistusse börsiartelli juhatajana.

Ed. Riisman on reisinnud Euroopas, Ameerikas, Uus-Meremaal, Austraalias, Indias ja teistes maades.

Uue põhiseaduse loomisel võttis ta 1937. aastal osa rahvuskogu tööst ja valiti veebruaris s. a. Tallinna saadikuna uude riigivolikogusse.

Välis-Eesti Ühingu ta on asutamisest saadik tegev, algul ühingu organiseerivas toimekonnas ning 1930. aastast juhatuses.

Juubilaril sünnipäeval käisid teda õnnitlemas Välis-Eesti Ühingu juhatuse esindajad, andes Ed. Riismanile mälestuseks üle hõbekannu, millel Eesti, Ühendriikide ja Austraalia parlamendihoonete kujutused ja organiseeritud Välis-Eesti embleem — Välis-Eesti Ühingu liikmemärk.

Välis-Eesti Ühingu ja arvurikas väliseestlaste pere soovivad juubilarile veet palju tegevusrikkaid ning õnnelikke aastaid!

B o T o.

Perekondlikke sündmusi väliseestlaste seas.

Tallinnast pärit prl. Marta Pehme abielus, h'ljuti hindulase Lachiriga ning lakkus Eestist, et elama asuda oma mehe kodulinna — Bombayssse. Pr. Marta Pehme-Lachir tutvus oma väljavalituga Londonis, kus ta viibis keeleõppimise otstarbel.

Riias avati eesti raamatute müügikoht.

Välis-Eesti Ühingu Riia Klubi algatuseel ning juhatusel avati Vabariigi aastapäeval Riias, E. Ettingeri raamatukaupluse juures, Brivibas bulvaril nr. 3 eesti kirjandustoodete müügikeskus. Valik on õige suur ja esindatud on kõik suuremad kodumaa kirjastusväljaanded. Kaupluses on saadaval nii Kalevipoja luksusväljaanne kui ka odavahinnaline laste lugemik, juturaamatud jne. Samuti on kaupluses kõik tuntumad eesti ajakirjad ja võetakse ka tellimisi nende peale vastu.

Samal äril on kavatsus tulevikus avada eestikeelne laenuraamatukogu.

Mõtte algatajad olid Välis-Eesti Ühingu Klubi juhtivad liikmed Vidrik I v a s k ja Leo S e p p.

Loodame, et eesti raamatute müügikoht saab Riia eestlaste poolehoidu osaliseks ja et eesti raamat nüüdsest peale kergemini teed leiab Riia eestlaste kodudesse.

Kirjanduslikke uudiseid.

Eesti Kirjanduse Seltsi väljaandel ilmusid veebruarikuul:

F. Wittlich: Käekiri ja iseloom. Käekirja karakteroloogia ja kohtuliku grafoloogia alused. Elav Teadus 72. 112 lhk., 42 joonist ja käekirjaproovi. Hind 1 kroon, köites 1 kr. 50 s.

Eesti Kirjandus 1937. 31. aastakäik. 836 lhk. Hind 6 kr., poolnakkköites 8 kr.

Armastus ja abielu. Abielu psühholoogilised ja eetilised alused. Fr. Künkel'i järgi A. Elango. Elav Teadus 73/74. 196 lk. Hind 2 kr., köites 2 kr. 50 s.

Eesti Kroonika 1937. Koguteos. Elav Teadus 75. 120 lhk. Hind 1 kroon, köites 1 kr. 50 s.

Surma läbi labkunud väliseestlasi.

Nõukogude Vene õhulaevaga „SSSR-V6“, mis hukkus katselennul, sai surma õhulaeva esimene tüürimees, eestlane Aleksander Eitsland. Kadunu oli 34 aastat vana, sündinud Venemaal. Pärast sõjakooli lõpetamist tegutses ta N. Liidu põhjalennu

üksustes, tehes kaasa hulk lende arktika piirkonnas.

*

3. jaanuaril k. a. suri Metropolitan Hospitalis maksahaiguse tagajärjel New Yorgi eestlastele hästi tuntud Loy T. Larson 75 a. vanuses. Kadumu oli siindinud Torgu vallas Saaremaal ning asus Ameerikasse 1892. a. meremehena.

L. Larson oli Eesti-Ameerika Heategevuse Seltsi asutaja ning juhatusliige, võttes elavalt osa laulukoori ja pidutoimkonna tegevusest.

Leinama jäid tema abikaasa, kolm tütar ja lastelapsed. Viimsele teekonnale oli teda saatma tulnud hulk sõpru ja tuttavaid nii eesti kui ka ameerika seltskonnast.

Lugejate kirjakast.

ISAND, EMAND JA NEIU.

(Arvamisi Austraalia eestlase kirjutise puhul ajakirjas „Välis-Eesti“ 1937. aastal.)

Iga rahvas on oma vaimuloomingule, oma keelele, uhke, pidades oma keelt ihusamaks, selgemaks ja paremaks teistest. Ka meie, eestlased, peame oma keelt ihusaks.

Oleme väike rahvas ja eesti keelt kõnelevaid isikuid leidub maailmas ümarguselt 1.500.000.

Meie rahva minevikku võib ükskõik kuidas nimetada, kuid mitte kunagi heaks ega kuulsusrikkaks. Eesti ja eestlased ei ole kunagi üldajaloolist osa mänginud ega mõjutanud otseselt maailma, kultuuri ja tsiviilsatsiooni, nagu seda on etendanud egiptlased, foniiklased, juudid, kreeklased, roomlased j. t. vanal ajal, või jälle skandinaavlased, portugallased, hollandlased, inglased j. t., kes avastasid uusi maid, luues suuri kolooniaid ja riike.

Meid vallutati tugevamate naabrite poolt. Ja 12. sajandist peale elasime tundmatult maailmale, olles vaid oma tugevamate naabrite ekspluaterida kui tööloomad.

Aastasajandid olnud teiste, võõraste, oma tugevamate naabrite käsutada ja valitseda, kes mängisid meie eneste kodus peremeest, oleme omandanud rikutud karakteri, pidades rohkem lugu võõrast kui

omast, ka seal, kus seda vaja ei ole. Võõrastelt oleme küll õppinud tööskest ja sõjatehnikat, kuid vaimne arenemine ja iseseisvus kuulub vaid viimastele kümnetele aastatele ja peamiselt meie iseseisvusaajale.

Kui meie kaotasime oma muistses iseseisvusevõitluses, siis juba tol ajal omasime oma vanemaid (senior), oma isandad (domus), oma emandad (matrona), nii kuidas kirjutab tolleage se kroonika kirjutaja Läti Hendrik.

Võõraid, oma vallutajaid, pidime nimetama nendekeelsete sõnadega, meie eesti-keelse isanda esemel nimetasime neid „herradeks“ (ladina keeles „herus“, mis tähendas orjade ülemaat roomlaste juures).

Mitte sellepärast ei võtnud eestlased tarvitusele „härä“, „proua“ ja „preili“, et meil endil oleksid puudunud vastavad mõisted või sõnad meie enda keeles, vaid sellepärast, et neid sõnu tarvitasid meie võitjad, võõrad, kes olid meie enda kodus ja maal peremehed. Võõrad andsid sunniviisil meile oma usu ja austades pidime neid nimetama nende keeles „Herr“, „Frau“ ja „Fräulen“.

Kui tööga koormatud teomes ja moonakas iüles mõisnikule „ärä“, „härä“ või „herra“, sest nii tahtis ja käskis mõisnik, siis kuppjale, aidamehele ja opmanile võis ta ütelda oma keeles isand, sest need olid ta oma rahvusest. Kui mõisniku või „herra“ naine oli „frau“, mida hääldati „roua“ või „proua“, siis kuppja ja aidamehe naine oli emand. Kui mõisniku tütar oli „fräulen“ või eestlaste hääldamisel „preilna“ või „preili“, siis kuppja tütar oli neiu.

Pidasime enda eestikeelseid sõnu „isand“, „emand“ ja „neiu“ halvemaiks, sest neid ütthi ei tohtinud ütelda mõisnikule, võõrale, vaid kuppjale, aidamehele ja opmanile, isegi need soovisid, et neid nimetataks vastavalt „härä“, „proua“ ja „preili“. Ja nüüd oleme niikaugele jõudnud, et iga eestlane kannab vastavalt neid nimetusi.

Eesti rahvas valmib, areneb vaimne iseseisvus, sest oleme jälle sajandite järele peremehed ise oma kodus ja maal. Teo-

Juuni algul ilmub

I biograafiline koguteos „Välis-Eesti tegelased”,

mis sisaldab kõikide endiste, kui ka praeguste Välis-Eesti tegelaste elulookirjeldusi ja ülevõtteid.

Koguteos maksab:

tellides kuni 1. maini 1938. a. välismaal \$ 1. —, Eestis, Lätis, Leedus ja Soomes Kr. 2. —.
Ilmumisel maksab ta välismaal \$ 2. —; Eestis, Lätis, Leedus ja Soomes Kr. 5. —.

Väljaandja

Välis-Eesti Uhing, P. O. Box 100, Tallinn.

mees ja moonakas on ajanud end sirgu ja saanud peremeesteks ning iseendi mõisnikkudeks. Eestis eestistatakse perekonnanimesid, pannakse lastele eestipäraseid eesnimed — see on armas kuulda väliseestlasele. Kuid kas ei ole aeg loobuda ka võõrastest märkidest, mis käivad meie eestikeelsete nimede ees nii kirjadel, tunnistustel kui ka ajalehis? Milleks eelistada vaid harjumuse pärast võõraid märke eestikeelsete asemel? Eesti Vabariigi loomisel saime vabadeks riigikodanikkudeks, nüüd muutugem isandaks, emandaks ja neidudeks!

Portugaallane ja brasiillane on nimede alal algupäraseid. Isand, emand ja neiu on vastavalt „Senhor“, „Senhora“ ja „Senhorita“ (loe: sinjoor, sinjora ja sinjorita). Ka Jumalale ütleb brasiillane Senhor, kuid leidub ka isikunimesid, mis meile võõrastavalt mõjuvad, nii kui: „Snr. Jehova Motta“, „Snr. Manoel Jesus“, „Snr. João de Deus“. Nii et isikunimedena figureerivad ka Jeesus, Ježoova, Jumal ja teised piiblinimed.

Inglane tarvitab „Mister“, „Mistres“ ja „Miss“ või vastavad lühendused „Mr.“, „Mrs“ ja „Miss“, sakslane — „Herr“, „Frau“ ja „Fräulen“.

Kui inglased kirjutavad oma ajalehes Sgr. Grandi, siis juba „Sgr.“ ütleb, et tegemist on itaallasega; kui kirjutatakse Mr. Lage, siis on selge, et jutt on inglasest või ameeriklasest. Kui brasiillased kirjutavad ajalehes Herr Goebbels, siis on igale selge, et jutt on sakslasest.

Eestlane ütleb Jumalale „Isand“ või võõraste usuõpetajate häädamise järgi Issand. Kui Jumalale kõlbab ütelda isand, siis olgem ka üksteisele isandad, emandad ja neiud või vastavate lühendustega „Is.“, „Em.“ ja „Neiu“. Otsustav sõna on siin eesti keeleteadlastel — ehk leidub veel paremaid võimalusi, kuid võõrastest märkidest tahab vabaneda iga vaimsetl iseseisev eestlane.

A. AUR.

São Paulos, 10. veebr. 1938.

Täis nooruse jõudu, vaimult värske ja uus on igapäev

«UUS EESTI»

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Ed. Riisman. Talitusjuht: B. Tiido.
 Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord. Tellimishind:
 välismail \$ 1.— (Ekr. 3.70 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aas-
 tas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekr. 2.50 aastas.
 Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 449-43.
 Tallinnas, 17. märtsil 1938. O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas 1938.

A/S «TEKILA»

RIIDEKAUPLUSED
TALLINN, S. KARJA 15 • PÄRNU 6

HAAPSALU, KURESSAARE, MUSTVEE,
NARVA, PETSERI, PÄRNU, RAKVERE,
VALGA, VILJANDI, VÖRU

EESTI KULTUUR

levigu kõigi väliseestlaste keskel ja koondagu nad ühiseks pereks. Kultuurikandjaks on raamat. Iga väliseestlane ostku aastas vähemalt paar uut eestikeelset raamatut oma kodumaalt.

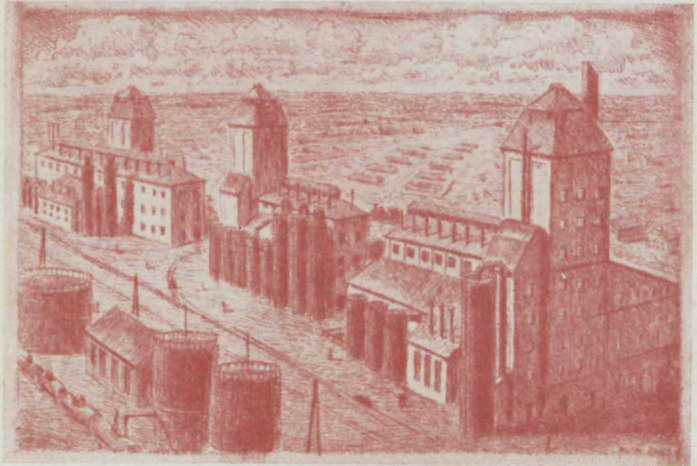
Meilt saab tellida kõiki Eestis ilmuvaid ilukirjanduslikke ja teaduslikke teoseid, koolikirjandust, maakaarte, ülesvõtteid riigi- ja seltskonnategelastest ning vaateid ilusatest kodumaa kohtadest. Koostame ise raamatute saadetisi väliseestlaste soovide kohaselt. Raha ühes saatekuludega saata dollarites või naeltes. Võtame vastu tellimisi kõigile kodu- ja välismaa ajalehtedele ja ajakirjadele.

K/ü „Rahvaülikooli“

RAAMATU- JA KIRJUTUSMATERJALI-SUURLAOD
Tallinn, Harju 48, oma majas; Pärnu 10, pangamajas

Tellimised saata:
K.-ü. „Rahvaülikool“ Harju 48,
Tallinn, Estonia, Europe

Hind 25 senti ehk \$ —10.

Ölivabrikud
Kohtla-Järvel

A/S. ESIMENE EESTI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

endine RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

PÕLEVKIVI; TOORÕLI; KUTTEÕLI; BENSIIN; MOOTORPET-
ROOLEUM; MOOTORNAFTA; DIISELNAFTA; RASKED ÕLID;
BITUUMEN (Estobitumen); ASFALT-EMULSIOON; MAANTEEÕLI;
IMMUTUSAINE „FENOLAAT“; „ESTOKARBOLINEUM“; IMM-
TUSÕLID; VILJAPUU-KARBOLINEUM; putukamürk „PUTTOX“;
KATUSELAKK (katusetõrv); RAUALAKK (asfalt-lakk) ja ASFALT-
MASTIKS.

Juhatus ja müügibüroo:
Tallinn, Valli tän. 4-3
Telegr.aadr.: PEAPÕLEVKIVI